

Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta

Diplomová práce
Lucie Leštinová

První a poslední v Lukášově evangeliu

Katedra Nového zákona
Jiří Mrázek, Th.D.

Magisterské prezenční studium
2005

Prohlašuji, že jsem tuto Diplomovou práci s názvem První a poslední v Lukášově evangeliu napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

V Praze dne 14.12. 2005

Lucie Leštinová

OBSAH

1. Anotace	1
2. Úvod	1-2
3. L 9, 46-50 Spor o prvenství	2-7
3.1. Překlad a textové poznámky.....	2-3
3.2. Kontext.....	3-4
3.3. Synopse.....	4
3.4. Forma a vnitřní struktura.....	4-5
3.5. Výklad po verších.....	5-7
Exkurz: Cesta do Jeruzaléma	7-8
4. L 13, 22-30 O nepravých učednících	9-16
4.1. Překlad a textové poznámky.....	9-11
4.2. Kontext.....	11
4.3. Synopse.....	12
4.4. Forma a vnitřní struktura.....	12-13
4.5. Výklad po verších.....	13-16
Exkurz: Podobenství a království Boží u Ježíše	16-18
5. „Hostiny“	18-34
5.1. Kontext.....	18-19
5.2. L 14,7-14 O hostinách	19-26
5.2.1. Překlad a textové poznámky.....	19-21
5.2.2. Synopse.....	21
5.2.3. Forma a vnitřní struktura.....	21-22
5.2.4. Výklad po verších.....	22-26
5.3. L 14,15-24 Podobenství o hostině	26-34
5.3.1. Překlad a textové poznámky.....	26-28
5.3.2. Kontext.....	28
5.3.3. Synopse.....	28-29
5.3.4. Forma a vnitřní struktura.....	29-30
5.3.5. Výklad po verších.....	30-34
6. „Nalezení ztraceného“	34-62
6.1. Kontext.....	35-36
6.2. L 15,1-7 Podobenství o ztracené ovci	36-43
6.2.1. Překlad a textové poznámky.....	36-37

6.2.2. Synopse.....	37-38
6.2.3. Forma a vnitřní struktura.....	38-39
6.2.4. Výklad po verších.....	39-43
6.3. L 15, 8-10 Podobenství o ztraceném penízi.....	43-47
6.3.1. Překlad textové poznámky.....	43
6.3.2. Synopse.....	44
6.3.3. Forma a vnitřní struktura.....	44-45
6.3.4. Výklad po verších.....	45-47
6.4. L 15, 11-32 Podobenství o marnotratném synu.....	47-62
6.4.1. Překlad a textové poznámky.....	47-51
6.4.2. Synopse.....	51
6.4.3. Forma a vnitřní struktura.....	51-53
6.4.4. Výklad po verších.....	53- 62
7. L 22, 24-30 Spor o přední postavení.....	62-70
7.1. Překlad a textové poznámky.....	62-63
7.2. Kontext.....	63-64
7.3. Synopse.....	65
7.4. Forma a vnitřní struktura.....	65-66
7.5. Výklad po verších.....	66-70
8. Závěr.....	70-74
8.1. Spojující body.....	71
8.2. Tématické okruhy textů.....	71-73
8.3. Vývoj tématu.....	73-74

1. Anotace

Na následujících stránkách se věnujeme tématu „první a poslední“ v Lukášově evangeliu. I když se jedná o konkrétní vymezení tématu, my ho pojímáme trochu více ze široka, než jak by se na první pohled mohlo zdát. Téma prvních a posledních totiž velmi úzce souvisí s obecnějším tématem povýšení a ponížení, konkrétně povýšení ponížených a ponížení povýšených, které pod téma „první a poslední“ musíme bezpodmínečně zahrnout, a tak se téma poněkud rozšiřuje.

V první řadě se práce zaměřuje na exegeze jednotlivých textů. Soustředíme se na jednotlivé Lukášovy texty, v kterých se objevuje buď spojení konkrétních výrazů „první – poslední“ nebo spojení výrazů související s terminologií povýšení – ponížení, ale také texty, které se pouze nesou v tomto duchu. Kromě exegezí jednotlivých textů zařazujeme, dle nutnosti, exkurzi do souvisejících témat. Na základě těchto exegezí se na závěr pokusíme vypracovat jakýsi průřez tím, jak spolu jednotlivé texty souvisí, jak Lukáš téma uchopil a jak ho celkově zpracoval.

12. Úvod

Pro náš účel jsme z Lukášova evangelia zvolili osm textů: L 9,46-50; 13,22-30; 14,7-14, 15-24; 15,1-7, 8-10, 11-32; 22,24-30. Rozhodli jsme se pracovat s celými perikopami tak, jak je člení Český ekumenický překlad. Pro výklad jsme zvolili celé perikopy, nikoli pouze části, které se tématu přímo týkají, z toho důvodu, že text spolu zásadně souvisí.

Rozhodli jsme se z výkladu vynechat perikopu Blahoslavenství a běda (6,20-26), která se tématu sice týká, je to dokonce první text v rámci Lukášova evangelia, kde se konkrétně setkáváme s tématem „povýšení a ponížení“, vymyká se však z celkového rámce následujících textů (umístění perikopy; Ježíš zde mluví z vlastního popudu a přímo; široké obecnstvo nikoli jen uzavřenější skupina lidí atd.).

Vybraným textům se budeme věnovat v jednotlivých kapitolách, kde texty úzce navazují a souvisí spolu zařadíme je do jedné kapitoly. V exegezích budeme vždy postupovat tak, že se nejprve zaměříme na překlad textu a srovnání se základními českými překlady (Bible králická, Český ekumenický překlad), dále na kontext, nejprve širší pak užší, vždy v krátkosti se budeme zabývat otázkou synopse,

poněkud podrobněji pak vnitřní strukturou textu, na závěr pak přistoupíme k výkladu jednotlivých textů se stručným shrnutím. V závěrečné kapitole potom vše shrneme, zaměříme se hlavně na spojující, popřípadě rozdělující prvky jednotlivých perikop a vývoj tématu v textu.

3. L 9, 46-50 Spor o prvenství

3.1. Překlad a textové poznámky:

Překlad:

9,46 Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν.

^{BKR} I vznikla mezi nimi hádka o to, kdo by z nich byl větší.

^{CEP} Přišlo jim na mysl, kdo z nich je asi největší.

A vstoupila/vznikla mezi ně/nimi pochybnost, kdo z nich je největší.

9,47 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰδὼς τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ

^{BKR} Ježíš pak viděv přemýšlování srdce jejich, vzav dítě, postavil je podle sebe,

^{CEP} Když Ježíš poznal, čím se obírají, vzal dítě, postavil je vedle sebe

Ježíš ale poznal pochybnost jejich srdce, vzal dítě, postavil je vedle sebe.

9,48 καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὅς ἐάν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὅς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν μέγας.

^{BKR} A řekl jim: Kdožkoli přijal by dítě toto ve jménu mém, mneť přijímá; a kdož by koli mne přijal, přijímá toho, kterýž mne poslal. Nebo kdožť jest nejmenší mezi všemi vámi, tenť bude veliký.

^{CEP} a řekl jim: "Kdo přijme takové dítě ve jménu mém, přijímá mne; a kdo přijme mne, přijme toho, který mne poslal. Kdo je nejmenší mezi všemi vámi, ten je veliký."

A řekl jim: „Kdo přijal toto dítě v mém jménu, mne přijímá; a kdo mne přijal, přijímá toho, který mne poslal. Kdo je tedy nejmenší mezi vámi všemi, ten je veliký.“

9,49 Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωάννης εἶπεν· ἐπιστάτα, εἰδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν.

^{BKR} I odpověděv Jan, řekl: Mistře, viděli jsme jednoho, an ve jménu tvém d'ábly vymítá; i bránili jsme mu, protože nechodí s námi.

^{CEP} Jan mu na to řekl: "Mistře, viděli jsme kohosi, jak v tvém jménu vyhání demony, a bránili jsme mu, protože (tě) nenásleduje s námi."

Jan odpověděl a řekl: „Mistře, viděli jsme kohosi, jak v tvém jménu vyhání demony; a bránili jsme mu, protože (tě) nenásleduje s námi.

9,50 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἔστιν.

^{BKR} I dí jemu Ježíš: Nebraňtež. Nebo kdoť není proti nám, s námiť jest.

^{CEP} Ježíš mu řekl: "Nebraňte mu! Kdo není proti vám, je pro vás."

Řekl mu Ježíš: „Nebraňte (mu)! Neboť kdo není proti vám, je pro vás.“

Textové poznámky:

v.47 εἰδῶς čte jako ἰδως (viděv/viděl) A C D L W Θ Ψ atd.

παιδίον čte jako παιδιου (genitiv) ⚡ A L W atd.

v.48 αὐτοῖς vynechávají P45 D

ἔστιν čte jako εσται (bude) A D W Θ Ψ

v.49 ἐπιστάτα čte jako διδασκαλε (učiteli) P45 C L E

ἐκωλύομεν čte jako λυσαμεν (aorist) A C D W atd.

v.50 ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν rozměněno ου γαρ εστιν καθ υμων (neboť není proti vám) L E Ψ; ου γαρ εστιν καθ υμων υπερ υμων (... ani pro vás) P45

ὑμων ... ὑμων čte jako ὑμων... ημων ⚡ A Δ; ημων... ὑμων Θ

3.2. Kontext:

- Perikopa Spor o prvenství zaznívá na konci Ježíšova tzv. galilejského období (L 4,14-9,50), uzavírá jeho působení v Galileji.
- Celá 9. kapitola z větší části sleduje Markovu osnovu:
  - vyslání a návrat Dvanácti, mezi je vložena perikopa o Herodově nejistotě nasycení pěti tisíc
  - Ježíš označen za Mesiáše – Petrovo vyznání u Cesareje Filipovy a 1.předpověď utrpení
  - potvrzení Mesiášství - o následování; proměnění na hoře – Ježíš podruhé označen jako „milovaný“ syn, poprvé při křtu; uzdravení posedlého chlapce – učedníci nemohou, Ježíš může
  - 2. předpověď utrpení
  - spor o prvenství**

Po té následuje začátek cesty do Jeruzaléma, Lukáš opouští Markovu osnovu a vkládá vlastní vsuvku - hněv učedníků proti samařské vesnici, o rozhodnutí k následování atd. Na Markovu strukturu pak znovu naváže až v 18,15 (Mk 10,13).

- Spor o prvenství následuje po druhé předpovědi utrpení, Ježíš si je vědom svého osudu, ale učedníci nic nechápou (třetí předpověď zazní až těsně před vstupem do Jeruzaléma). Po něm nastává změna, začíná něco nového, cesta do Jeruzaléma, začíná se blížit naplnění Ježíšových předpovědí, učedníci brzy pochopí.

3.3. Synopse:

- V.46-48 mají paralelu v Markově i Matoušově evangeliu (Mk 9,33-37; Mt 18,1-5), obě verze se sice mírně odlišují, ale smysl je stejný. Jednotlivým problémům se budeme věnovat až při výkladu jednotlivých veršů.
- V.49-50 mají paralelu pouze u Marka (Mk 9,38-41), jsou také součástí perikopy spor o prvenství. V Lukášově verzi jsou mírné odchylky od Markovy a je zkrácená (viz. výklad v.49 a 50).

3.4. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

Perikopa je nazvána Spor o prvenství, mělo by se tedy jednat o spor, spíše ale jde o Ježíšovo poučení učedníkům. Samotný spor, o kterém tu je řeč není blíže popsán.

Vnitřní struktura:

Místo a čas: Galilea, před cestou do Jeruzaléma

Atmosféra: trochu napjatá; Petr označuje Ježíše za Mesiáše; Ježíš vybírá pouze tři z učedníků – Petra (označuje Ježíše za Mesiáše a je vybrán), Jana a Jakuba, aby s ním vystoupili na horu, ostatní nevědí, co se tam děje, o čem rozmlouvají; Ježíš učedníkům říká o předpovědích utrpení, ale oni mu nerozumí a nechápou to

Akteři: učedníci (nejsou jmenováni), Ježíš, dítě (samo nejedná, je vzato a postaveno),

Jan

- Perikopu můžeme rozdělit na dvě části:
  - **spor (46-48):** v.46 **pochybování, kdo je největší** – jakoby nadpis, o co jde
    - v.47-48 **Ježíš a dítě:** v.47a) Ježíš ví o pochybování
    - v.47b) Ježíš bere dítě
    - v.48 Ježíš poučuje učedníky na příkladu dítěte
  - **konkurence (49-50):** v.49 Jan žaluje
    - v.50 Ježíš vyvrací a vysvětluje

3.5. Výklad po verších:

9,46 Lukáš v jedné větě shrnuje, o co jde, v čem je problém - *pochybnost, kdo z nich je největší*, opomíjí Markovo uvedení a umístění příběhu. Bez podrobnějšího uvedení příběhu zde vzniká užší spojitost s předchozími verši 42b-45 (Nová předpověď utrpení). Není zřetelné, zda o tom, *kdo z nich je největší*, učedníci mezi sebou diskutovali, mohlo by jít pouze o pochybování v myslích jednotlivých učedníků. Ale Markovo pojetí, že učedníci mezi sebou diskutovali, když byli sami, aby je Ježíš nemohl slyšet, je logičtější a pravděpodobnější.

Otázka, kdo je největší, vyrůstá již z předchozích perikop: Petrovo vyznání (9, 18-22), Petr označuje Ježíše za Mesiáše a Proměnění na hoře (9, 28-36), kdy jsou vybráni tři učedníci, mezi nimi Petr, aby s Ježíšem vystoupili na horu. Mezi učedníky by tedy Petr mohl být viděn jako horký kandidát na pozici „největšího“.

9,47 Ježíš ví, co se stalo, je seznámen s problematikou, *poznal myšlení/pochybnost jejich srdce*. Neptá se na to učedníků, stejně by to nepřiznali (jako u Marka). Pak Ježíš bere dítě a postaví je vedle sebe, ne doprostřed učedníků, jak je tomu u Marka. Lukáš také vypouští objetí dítěte (tak také u Matouše). Čtenář zatím netuší, co tím Ježíš zamýšlí.

9,48 Ježíš promlouvá k učedníkům: „*Kdo přijal toto dítě v mém jménu, mne přijímá;*“ Objasňuje své jednání s dítětem, jak zapadá do sporu o to, kdo je největší, dítě slouží jako názorný příklad.

ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου – smysl toho slovního spojení není úplně jasný, může znamenat: protože je ode mne poslaný, nebo protože následuje můj příklad; ale nejspíše to znamená: jako kdybych to byl já

„a kdo mne přijal, přijímá toho, který mne poslal.“ Druhá část Ježíšovy řeči má stejnou strukturu jako část předcházející, spolu tvoří jakýsi paralelismus.

Pohostinnost a úcta prokázaná malému *dítěti*, to je někomu nepatrnému, společensky nepřilíživému, se mění v úctu prokázanou samotnému Ježíši a následně také tomu, který Ježíše poslal, Bohu. Úcta prokázaná někomu tak malému se mění v úctu k někomu tak velkému. Osoba Ježíše zde má prostředkující i sjednocující význam. V přijímání nejmenších, nepatrných, společností nedoceňovaných lidí, člověk získává společenství s tím nejvyšším, Ježíšem a tím, kdo ho poslal.

„Kdo je tedy nejmenší mezi vámi všemi, ten je veliký.“ Tímto výrokem tato část vrcholí, zde na konci dochází k rozuzlení tématu sporu, které je zmíněno na začátku. Lukášovo pořadí výroků se liší od Markova, u něho tento výrok zaznívá hned po zmínce o sporu (Mk 9,35b), ještě před tím než Ježíš vezme dítě. Liší se také užití slov k vykreslení kontrastu, Lukáš užívá μικρότερος (nejmenší) a μέγας (velký), Marek „první“ a „ze všech poslední a služebník všech“.

Otázkou je, kdo má být identifikován s μικρότερος. Může to být dítě, které je před tím zmiňováno a stojí mezi nimi, k tomu může odkazovat ἐν πασιν ὑμῖν (mezi vámi všemi). Pravděpodobněji je výrazem μικρότερος míněno to, co dítě představuje – ti nejmenší, nepatrní, společností nedocenení.

9,49 Dva poslední verše celkově uzavírají Ježíšovo působení v Galileji. Mohlo by se zdát, že tato část je nezávislá na předchozí části perikopy, ale užitím slov ἀποκριθεὶς (odpověděl¹) ... εἶπεν (řekl) Lukáš tento příběh úzce spojuje s předcházejícím sporem o to, kdo je největší, chce aby byl nahlížen ve světle předchozího sporu. Učedníci otázku řešenou ve sporu přenesli i do praxe.

Na scénu přichází Jan, jeho osoba se (spolu s Jakubem) následně objeví v úvodní perikopě cesty do Jeruzaléma (9,54). Jan žaluje, nemluví jen sám za sebe, ale za ostatní učedníky: „Mistře, viděli jsme kohosi, jak v tvém jménu vyhání demony, a bránili jsme mu, protože (tě) nenásleduje s námi.“ Lukáš užívá významnější oslovení ἐπιστάτα (mistře), Marek διδάσκαλε (učiteli). Objevuje se zde znovu spojení ἐν τῷ

¹ Participium aoristu pasiva, nominativ maskulina singuláru.

ὀνόματί σου (v tvém jménu) - ve jménu Ježíše, jako poslaný od Ježíše, jako Ježíšův učedník, i to je spojujícím prvkem mezi tímto a předchozím příběhem (viz. v.48). Učedníci považují za velice nevhodné, aby někdo mimo Ježíše a je samé takto působil, možná v neznámém exorcistovi vidí konkurenci a obávají se o svou vlastní pozici. Úspěch neznámého exorcisty také kontrastuje s jejich vlastní neschopností v 9,40-41. V jeho činnosti se ho snažili zastavit, ale asi se nedal. Své jednání odůvodňují: „protože (tě) nenásleduje s námi“, Marek užívá „nenásledoval nás“. Je pravděpodobné, že se exorcista někdy dříve musel osobně s Ježíšem setkat a pravděpodobně byl také přítomen nějakému Ježíšovu exorcismu. Je otázkou, zda po nějakou dobu také nechodil spolu s Ježíšem a jeho učedníky.

9,50 Ježíš Janovi ale i ostatním učedníkům odpovídá, uklidňuje je a vyvádí z omylu. Prikazuje jim, aby dělali pravý opak toho, co udělali před tím: *Nebráňte (mu)!* Z textu není úplně jasné, zda nemají bránit tomuto konkrétnímu člověku nebo obecně lidem s podobnými zájmy. Lukáš vzhledem k Markovi mírně mění slovosled, vkládá: *řekl mu* (Marek to vypouští, protože to vyplývá z kontextu), naopak vypouští: *nebráňte (mu)*. Lukáš také vypouští Mk 9,39b². Pak následuje rčení: „*Neboť kdo není proti vám, je pro vás*“; jedná se o přísloví³, které asi bylo v Ježíšově době známé. Lukáš pozměňuje Markovu formu přísloví „*my*“⁴ na „*vy*“ a vypouští Mk 9,41⁵.

Téma „první – poslední“, respektive „povýšení – ponížení“ se zde objevuje v kontextu sporu (o prvenství). Velikým není ten, který se na první pohled může zdát jako veliký, velikost je skryta, velikým se stává ten nejmenší. To Ježíš názorně ukazuje na příkladu malého dítěte.

Exkurz: Cesta do Jeruzaléma

Protože většina následně vykládaných textů se nachází v části evangelia na cestě do Jeruzaléma, uděláme zde malý exkurz o této části. Cesta do Jeruzaléma je asi

---

² „Žádný kdo učiní mocný čin v mém jménu, nemůže mi hned zlořečit.“

³ Toto příslovečné rčení je paralelní s Cicerem, Pro Ligario 33, Word Biblical Commentary, Volume 35b, L 9,21 – 18,34, str. 524.

⁴ „Kdo není proti nám, je pro nás.“

⁵ „Kdokoli vám podá číši vody, protože jste Kristovi, amen, pravím vám, nepřijde o svou odměnu.“

největší částí, stojí ve středu a dominuje tak celému Lukášovu evangeliu. Nazývá se tak z důvodu, že se celou částí prolíná motiv cesty. Hlavními mezníky jsou dvě oznámení cíle cesty, Jeruzalém: 9,51 a 13,33. V návaznosti na to můžeme tuto sekci rozdělit ještě na dvě části: 9,51 – 13,30 začátek cesty a 13,31 – 19,27 nové oznámení cesty. Kromě toho se na různých místech této velké sekce objevuje motiv jednak přímo cesty do Jeruzaléma (17,11; 18,31) a jednak cesty jako takové, ve smyslu putování (9,57; 10,38; 11,53; 14,25); v 18,35 se objevuje ještě jeden zvláštní motiv cesty, přiblížení se k Jerichu, to je asi osmnáct mil od vytyčeného cíle, Jeruzaléma. Část končí⁶ při vjezdu do Jeruzaléma (19,28 – 44), přičemž ještě na začátku 19,28 je ještě jednou zmíněn motiv cesty, a začíná Ježíšovo působení v Jeruzalémě (19,28 – 24,54).

Materiál této části je Lukášova velká vsuvka do Markovy osnovy, s kterou pracuje v předcházejí a následující části, tvoří ji převážně látka, kterou Lukáš přebírá ze svého zvláštního zdroje (zvláštní Lukášova látka) a látka převzatá ze sbírky Q. Z Markova zdroje přebírá pouze informaci o cestě do Jeruzaléma, na smrt. Většinu látky tvoří podobenství a Ježíšovo učení. Ježíš zde začíná více mluvit o posledních věcech.

I přes rozsáhlost této části Lukáš stále zaměřuje pozornost k pašijnímu příběhu, k němuž se vše vztahuje, stejně jako Marek. Účel cesty Lukáš sděluje již před cestou v 9,21-22 a 9,43b)-45 (první a druhá předpověď utrpení), nikoli však v přímém spojení s motivem cesty. V průběhu cesty se o jejím účelu sice již přímo nemluví, ale je stále „cítit ve vzduchu“, opakuje se motiv cesty, atmosféra je vypjatější. K připomenutí účelu cesty se Lukáš vrací až v 18,31-34 (třetí předpověď utrpení), krátce před vjezdem do Jeruzaléma, zde se již objevuje v těsném spojení s motivem cesty. Tyto předpovědi účel cesty postupně rozvíjejí. Hlavní roli na cestě do Jeruzaléma hraje Ježíš, k jehož osudu se předpovědi vztahují a jenž dojde naplnění právě v Jeruzalémě.

---

⁶ O závěru části cesta do Jeruzaléma byla vedena řada sporů, byly návrhy, že končí 18,14, 31, 34; 19,10, 27, 28, 44, 48; 20,18. Podle Word Biblical Commentary má být závěr viděn v 18,34. Důvody: od 18,35 je zřejmá změna ve formě vyprávění, narativní fikce (užitá do 18,34) se stává vyprávěním skutečnosti (geografické umístění, konkrétní cestování z Jericha do Jeruzaléma). Od 18,35 je očekávána konkrétní událost vjezdu do Jeruzaléma. Word Biblical Commentary, Volume 35c, Lk 18,35 – 24,53, str. 530. My se kloníme k závěru v 19,27, protože po té začíná perikopa Vjezd do Jeruzaléma, je zřejmé, že cesta skončí, když se dorazí k cíli.

4. L 13, 22-30 O nepravých učednících

4.1. Překlad a textové poznámky:

Překlad:

13,22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱεροσόλυμα.

^{BKR} I chodil po městech a městečkách uče, bera se do Jeruzaléma.

^{CEP} Ježíš procházel městy i vesnicemi, učil a přitom stále směřoval k Jeruzalému.

A procházel městy a vesnicemi, učil a konal cestu do Jeruzaléma.

13,23 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ· κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς·

^{BKR} I řekl jemu jeden: Pane, tuším, že jest málo těch, kteříž spaseni býti mají? On pak řekl k nim:

^{CEP} Kdosi mu řekl: "Pane, je opravdu málo těch, kteří budou spaseni?" On jim odpověděl:

Kdosi mu řekl: „Pane, je málo těch, kteří budou spaseni?“ On jim řekl:

13,24 ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν.

^{BKR} Snažujte se vcházeti těsnou branou; neboť (pravím vám) mnozí hledati budou vjíti, a nebudou moci,

^{CEP} "Snažte se vejít úzkými dveřmi, neboť mnozí, pravím vám, se budou snažit vejít, ale nebudou schopni.

„Usilujte/snažte se vejít úzkými dveřmi, protože mnozí, říkám vám, budou hledat vejít/aby vešli a nebudou moci.

13,25 ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῆ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν καὶ ἄρξησθε ἕξω ἐστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες· κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν, καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.

^{BKR} Totiž když vejde hospodář, a zavře dveře, a počnete vně státi a tlouci na dveře, řkouce: Pane, Pane, otevři nám, a on odpovídaje, díť vám: Neznám vás, odkud jste:

^{CEP} Jakmile už jednou hospodář vstane a zavře dveře a vy zůstanete venku, začnete tlouct na dveře a volat: 'Pane, otevři nám!', tu on vám odpoví: 'Neznám vás, odkud jste!'

Jak jednou hospodář vstane a zavře dveře a vy začnete stát venku a tlouct na dveře, říkat/volat: „Pane, otevři nám!“; a odpoví vám: „Neznám vás, odkud jste!“

13,26 τότε ἄρξεσθε λέγειν· ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας·

^{BKR} Tedy počnete říci: Jídali jsme a pílili před tebou, a na ulicích našich jsi učil.

^{CEP} Pak budete říkat: 'Jedli jsme s tebou i pili a na našich ulicích jsi učil!'

Pak začnete říkat: „Jedli jsme před tebou a pili a na našich ulicích jsi učil.“

13,27 καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν· οὐκ οἶδα [ὕμᾱς] πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται ἀδικίας.

^{BKR} I dí: Pravím vám, že' vás neznám, odkud jste. Odejdětež ode mne všickni činitelé nepravosti.

^{CEP} On však odpoví: 'Neznám vás, odkud jste. Odstupte ode mne všichni, kdo se dopouštíte bezpráví.'

A řekne vám: „Neznám vás, odkud jste! Odejděte ode mne všickni vykonavatelé/ kdo činíte bezpráví!“

13,28 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε Ἄβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω.

^{BKR} Tamť bude pláč a škřípení zubů, když uzříte Abrahama a Izáka a Jákoba a všechny proroky v království Božím, sami pak sebe vyhnáné ven.

^{CEP} Tam bude pláč a skřípění zubů, až spatříte Abrahama, Izáka a Jákoba i všechny proroky v Božím království, a vy budete vyvrženi ven.

Tam bude pláč a skřípění zubů, když spatříte Abrahama a Izáka a Jákoba a všechny proroky v království Božím, ale vy budete vyvrženi ven.

13,29 καὶ ἦξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

^{BKR} I přijdouť mnozí od východu, a od západu, a od pólnoci, i od poledne, a budou stoliti v království Božím.

^{CEP} A přijdou od východu i západu, od severu i jihu, a budou stolovat v Božím království.

A přijdou od východu i západu a od severu i jihu, a budou stolovat v království Božím.

13,30 καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

^{BKR} A aj, jsouť poslední, kteříž budou první, a jsou první, kteříž budou poslední.

^{CEP} Hle, jsou poslední, kteří budou první, a jsou první, kteří budou poslední."

A hle, jsou poslední, kteří budou první, a jsou první, kteří budou poslední.“

Textové poznámky:

v.22 Ἱεροσόλυμα čte jako Ἱερουσαλημ A D W atd.

v.23 εἶπεν čte jako ἀποκριθεις ειπεν (odpověděv řekl) D

v.24 θύρας čte jako πυλης (brána) A W Ψ atd.

v.25 ἐγερθῆ ὁ οἰκοδεσπότης čte jako ἐγερθη ο δεσποτες (pán) P75; ὁ οἰκοδεσπότης εισελθη (přijde) D

ἔξω vynechává **Ⲛ**

za κύριε vsuvka κύριε A D W Θ Ψ atd.

v.26 před ἐφάγομεν vsuvka κύριε D

v.27 οὐκ οἶδα [ὑμᾶς] čte jako ουδεποτε ειδον υμᾶς (nikdy jsem vás neznal) D

ἀδικίας čte jako ανομιας (bezzákonnost, hřích) D

v.29 καὶ ἀπὸ vynechává **Ⲛ** A D W Θ Ψ

4.2. Kontext:

- Perikopa O nepravých učednících ukončuje první část celku o konání cesty do Jeruzaléma (9,51 - 13,30) (viz. Exkurz: Cesta do Jeruzaléma). Při putování do Jeruzaléma zaznívá několik varování: varování nevěřícím městům (10,13-16), varování před farizeji (11,37-54; 12,1-3), jejich výskyt se ke konci ve 13.kapitole zhušťuje: varování před božími tresty (13,1-5), **varování před nepravými učedníky** (13,22-30). Vedle nich se tu objevují perikopy jasně zaměřené k posledním věcem, např. výzva k bdělosti, o rozpoznání času.
- 13.kapitola, respektive část před druhým ohlášením cesty do Jeruzaléma (13,1-30), začíná a končí varováním, která jsou proložena třemi podobenstvími a uzdravením, které je spojeno s konfliktem:

varování před Božími tresty

podobenství o neplodném Fíkovníku

uzdravení v sobotu + **konflikt** s představeným synagogy

podobenství o hořčičném zrně

podobenství o kvasu

varování před nepravými učedníky.

Konflikt stojí ve středu, Ježíš varuje a mluví o posledních věcech, atmosféra začíná být napjatá.

Po varování před nepravými učedníky přichází zlom, znovu je ohlášena cesta do Jeruzaléma, začíná další etapa, další část Lukášovy vsuvky: varování před Herodem, nové ohlášení cesty do Jeruzaléma, nářek nad Jeruzalémem (konec 13.kapitoly) atd.

4.3. Synopse:

- Celá perikopa jako taková nemá paralelu ani v jednom synoptickém evangeliu. Ale v Matoušově evangeliu nalézáme jednotlivě na různých místech paralelní verše (v.24 = Mt 7,13-14; v.25 = 7,22-23; 25,10-12; v.28-29 = 8,11-12), kterým se budeme věnovat až při výkladu jednotlivých veršů.

4.4. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

Jak jsme již řekli v předcházející části, je to varování, které ale má formu podobenství, před učedníky, kteří nejsou bdělí, a tak zmeškají vstup do království Božího. Podobenství popisuje okolnosti vstupu do království Božího a hostiny v něm.

Vnitřní struktura:

Místo a čas: místo je neurčité, někde po cestě do Jeruzaléma

Atmosféra: napjatá, jak jsme řekli výše

Akteři: někdo (pravděpodobně z učedníků), který se ptá, ale z textu není zřetelné, zda se jedná o někoho z učedníků;

učedníci jako posluchači, ale ani ti nejsou jmenováni, pouze zmínka „On jim řekl“, z níž můžeme jen předpokládat, že Ježíš mluví právě k učedníkům; Ježíš;

ve vyprávěném podobenství: hospodář; učedníci; Abraham, Izák,

Jakob a ostatní proroci, kteří ovšem nijak nejednají, jsou pouze vidění

- Perikopu můžeme rozdělit:
  - **v.22 úvod**
  - **v.23 nadhození tématu - otázka**
  - **podobenství o nepravých učednících (24-30) – Ježíšova odpověď:**
    - v.24 výrok o úzké bráně, v tomto případě spíše o úzkých dveřích
    - v.25a) zavřené dveře
    - v.25b) žádost - v.25c) odmítnutí
    - v.26 odůvodnění žádosti v.27 znovuodmítnutí

4.5. Výklad po verších:

13,22 Verš jakoby uvádí část, která následuje (v. 23-30), odděluje ji od předchozích veršů 18-19; 20-21, v kterých zaznívají podobenství o růstu; verše 23-30 pak mohou sloužit jako příklad Ježíšovy vyučovací činnosti.

Sděluje nám, co Ježíš dělal na cestě do Jeruzaléma: chodil po městech a vesnicích a vyučoval zde. Užití sloveso διαπορευομαι (procházet) je znovu užito opět ve spojení s cestou do Jeruzaléma v 18,36. Tím, že je zde znovu zmíněn motiv cesty, se Lukáš snaží o to, aby čtenář nezapomněl, kam Ježíš míří, co je jeho cíl, „*konal cestu do Jeruzaléma*“ .

13,23 Téma, kterému se Ježíš bude následně věnovat, je vneseno otázkou: „*Pane, je málo těch, kteří budou spaseni?*“ Je to téma spasení a vstupu do království Božího. Ten, kdo se Ježíše ptá, je anonymní, označen pouze τις (někdo, kdosi, jeden), pravděpodobně se jedná o některého z učeníků. A Ježíš hned reaguje.

13,24 Začíná Ježíšova řeč v podobenství. V kontextu v.25 se nám v.24 může jevit jako výzva k bdělosti. αγωνιζεσθε imperativ od αγωνιζεσθαι (závodit, zápasit, bojovat, usilovat) – v tomto slovese se odráží iniciativa jednotlivce a jeho možnost zvítězit v závodě, boji nebo úsilí; i zde tedy vyjadřuje, že je v moci každého dosáhnout vytyčeného cíle, což v tomto případě znamená: „*vejít úzkými dveřmi*“. Lukáš nahrazuje slovo πύλη (brána), užitá v Mt 7,13-14, slovem θύρα (dveře), čímž jakoby předjímá v.25; užívá pouze obraz úzkých dveří , obraz široké brány opomíjí, spolu s ním také obraz široké a úzké cesty a antitezi mezi zánikem a životem, které se všechny objevují u Matouše, jsou pro jeho záměr trochu nadbytečné, protože dále pracuje pouze s termíny „být v království Božím“ a „být mimo království Boží“.

Ve v.24b) Ježíš udává důvod, proč se jeho posluchači, pravděpodobně se jedná o učedníky, mají snažit vejít, být pro vstup připraveni. Tímto zdůvodněním jakoby kladně odpovídá na předchozí otázku ve v.23. Vejít chtějí mnozí, ale jen málokterým se to bude umožněno.

V.24a) zdůrazňuje lidskou iniciativu a odpovědnost při vstupu do království Božího, na rozdíl od 24b), který naznačuje Boží iniciativu, Boží milost.

13,25 Verš má tři části. První část vykresluje situaci, která nastane: „*hospodář vstane a zavře dveře*“, kdo zaváhá a včas nevejde, „*začne stát venku*“, protože jak se jednou dveře zavřou, nikdo se už dovnitř nedostane. Tato část rozvíjí a zdůvodňuje úsilí v.24a), stejně jako 24b).

Z předchozí situace vyplývá druhá část, která je úzce spjata s třetí částí, jako žádost a zamítnutí žádosti. Kdo stojí venku, žádá o znovuotevření dveří, ale je odmítnut. Při pohledu na následující verše 26 a 27 je jasně zřejmý paralelismus s v.25b) a 25c).

V.25b) a c) ἄρξασθε ... λέγοντες; καὶ ... ἐρεῖ ὑμῖν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.

„*Začnete říkat ; a řekne vám: Neznám vás, odkud jste.*“

V.26 a 27 ἄρξασθε λέγειν ; καὶ ἐρεῖ ... ὑμῖν· οὐκ οἶδα [ὑμᾶς] πόθεν ἐστέ·

Výrok οὐκ οἶδα ὑμᾶς (neznám vás) připomíná židovskou formuli pro klatbu. Druhá část výroku πόθεν ἐστέ (odkud jste) je asi druhotným dodatkem⁷.

Podobné prvky jako zde nacházíme také u Matouše v závěru podobenství o deseti družičkách (25,10-12). Ale okolnosti odepření vstupu se u Lukáše a Matouše trochu liší: u Matouše ti, kteří zůstanou stát venku přicházejí pozdě; u Lukáše dveře zavírá hospodář, když jsou všichni očekávaní uvnitř; u Lukáše ústřední postava přichází zevnitř, u Matouše zvenku; u Matouše je krátké odmítnutí οὐκ οἶδα ὑμᾶς, Lukáš k οὐκ οἶδα ὑμᾶς připojuje, jak je zmíněno výše, πόθεν ἐστέ.

Lukáš tedy upravuje v.24 tak, aby korespondoval právě s v.25, jehož znění s největší pravděpodobností přesně přebírá od svého zvláštního zdroje, tomu odpovídají semitské rysy větné syntaxe.

13, 26-27 Jak jsme již zmínili výše, v.26 a 27 jsou paralelní s v.25b) a 25c). Žádost i odmítnutí jsou znovu zopakovány, aby byla zdůrazněna situace odvržení. Jak jednou někdo zůstane stát venku, dovnitř se už nedostane.

V.26 je nová žádost, která je vlastně zdůvodněním žádosti v.25b): „*Jedli jsme před tebou a pili a na našich ulicích jsi učil.*“ Tito odvržení se cítí být ukřivdění, myslí si, že se stal omyl, proto se stále dožadují toho, aby byli také vpuštěni. I když Ježíš jakoby stále mluví v podobenství, je v tomto zdůvodnění jasně naznačeno, že v

⁷ Word Biblical Commentary, Volume 35b, Luke 9:21 – 18:34, str. 734.

postavě hospodáře je vyobrazen sám Ježíš. Takové jasné odhalení, není ve formě podobenství obvyklé a strukturu podobenství zde narušuje; vyprávění ale pokračuje.

V.27 je další odmítnutí, kterým se utvrzuje první odmítnutí ve v.25c). V první části je zopakováno: οὐκ οἶδα [ὕμῃς] πόθεν ἐστέ (neznám vás, odkud jste), následující část tento výrok také rozvíjí: „*Odejděte ode mne všichni, kdo činíte bezprávi.*“ Tato zamítavá odpověď se soustředí na praktické důsledky v jejich životech; dostatečně se nesnažili vejít úzkými dveřmi, konali zlo a nepravosti. Je to vlastně jakési vysvětlení v.24b). Lukáš zde následuje řecké znění Ž 6,9⁸.

Jiný paralelismus k v.26 a 27 nacházíme v Mt 7,22-23.

13,28 Děj vyprávění se posunuje, Lukáš se pokouší obrazně popsat tíživou situaci těch, kteří stojí za zavřenými dveřmi, kteří „*jsou vyvrženi ven*“ z království Božího. Aby hrůznost a tíživost situace lépe vynikla, užívá Lukáš protiklad: situace mimo království Boží a situace v království Božím (kterou dále popisuje a rozvíjí ve v.29 a 30); „*tam bude pláč a skřípění zubů*“ a „*spatříte Abrahama a Izáka a Jákoba a všechny proroky v království Božím*“.

Z popisu situace v království Božím můžeme soudit, že ti, kteří stáli venku, museli dění uvnitř nějakým způsobem, třeba oknem nebo škvírou, sledovat. Viděli uvnitř ústřední postavy izraelské historie: Abrahama, Izáka, Jákoba (tradiční trojice Dt 1,8; 1Kr 18,36; 2Kr 13,23; Sk 3,13; 7,32), k nim Lukáš přidává všechny proroky (srov. Lk 11,50; 22,27; Sk 3,15, 24; 10,43). Ale sami jsou vyloučeni z Božího spásného záměru.

V.28 a následující v.29 jsou paralelní s Mt 8,11-12. Lukáš asi původní materiál, který blíže odpovídal Matoušovu textu, přepracoval; uspořádal věty tak, aby text navazoval na předchozí verše.

13,29 Spolu s v.30 poskytují závěrečné shrnutí. Jedná se o protiklad k předchozímu v.28, podrobnější popis situace v království Božím, která byla naznačena ve v.28.⁹ V království Božím se uskuteční eschatologicky očekávané shromáždění rozptýleného Božího lidu, Izraele ze čtyř světových stran. Teprve zde se dostáváme

⁸ ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ... (Pryč ode mne všichni, kdo pácháte ničemností! ...).

⁹ Podle World Biblical Commentary, Volume 35b, Luke 9:21 – 18:34 (str. 735) již není částí vyprávění podobenství, již nestojí v linii příběhu podobenství.

k tomu, proč byli příchozí shromážděni; dovídáme se, že byli shromážděni na hostinu. ἀνακλιθήσονται od ἀνακλύειν (zalehnout k jídlu, zaujmout místa (u stolu)) - stolování tehdy vypadalo dost odlišně, než jak jej známe my, probíhalo tak, že ti, kdo jedli, leželi kolem nízkého stolu.

Na rozdíl od Lukáše Matouš tento text používá v kontextu shromáždění národů, ne pouze Izraele. Ale v plném Lukášově kontextu také nacházíme zahrnutí národů v Božím spásném záměru.

13,30 Tento verš se úzce pojí k dění ve v.29. Na shromáždění nastane překvapující zvrát týkající se těch, kdo budou přítomni a těch, kdo budou chybět: „*jsou poslední, kteří budou první, a jsou první, kteří budou poslední.*“ Pro ilustraci je použit paralelismus, v obu částech užívá stejnou strukturu věty, užívá stejné výrazy, ale první část vyjadřuje protiklad druhé. Náhlost zvratu naznačuje slovíčko „*hle*“. Posluchač/čtenář není předem upozorněn, že ani zde, v království Božím, se to neobejde bez překvapujících zvrátů. Nic není, jak se zdá. Ti, kteří byli vyvrženi budou nakonec přítomni na oné hostině v království Božím, možná dokonce dostanou přední místa; a ti, kteří sem již byli vpuštěni, se dostanou na místo „*vyvržených*“.

S naším tématem souvisí hlavně poslední verš, tedy výrok o prvních a posledních. Ale bez celkové situace popsané v podobenství (vyvržení, žádost, odmítnutí, přijetí) by smysl tohoto výroku zůstal posluchačům, tedy i nám, zatemněný a nejasný. Nebylo by zřejmé co vyjadřuje, k čemu se vztahuje. Ježíš tímto výrokem podobenství uzavírá, dále ho již nerozvádí, nic nevysvětluje. Je na posluchači, aby to sám vyvodil.

Exkurz: Podobenství a království Boží u Ježíše

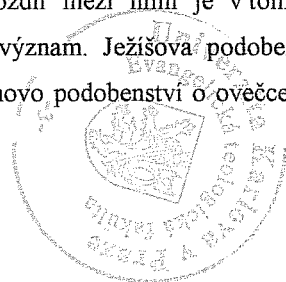
Protože většina textů má podobu podobenství a všechny se nějakým způsobem upínají ke království Božímu, k situaci v království Božím, musíme udělat alespoň stručný exkurz k těmto pojmům.

Jádrem Ježíšovy zvěsti je příchod, přiblížení **království Božího** (Marek a Lukáš užívají toto označení, Matouš ve většině případů označení království nebeské¹⁰, ale ve stejném smyslu jako království Boží). Ježíš výrazu „království Boží“ užívá v souladu s pozdně židovským čekáním, že Bůh zasáhne a ve světě obnoví svoji vládu, přemůže zlo a hřích a nastolí spravedlnost, je to událost eschatologická, budoucí. Ježíš však království Boží vidí nejen jako přibližující se, že ona eschatologická skutečnost je bezprostředně blízká, ale dokonce jako přítomné; je tak blízko, že již zasahuje do přítomnosti a prosazuje se v ní (Mt 12,28; L 11,20). Přítomnost království Božího se reálně projevuje v osobnosti a činnosti Ježíše (odpuštění hříchů, uzdravování, vyhánění démonů). S tím souvisí skutečnost, že si byl vědom, že je Mesiáš, Syn Boží, že se království Boží přiblížilo s ním, že je nositelem království Božího. Království Boží je „tajemstvím“ a souvisí s „tajemstvím“ Ježíšovy osoby, s jeho „mesiáštvím“. Středem zvěsti evangelia je tedy osoba Mesiáše, s kterým přichází království Boží; v tom, že je Mesiáš totožný s Ježíšem, se eschatologické očekávání království Božího zpřítomňuje. Zvláštností zvěsti evangelia je tedy spojení aspektu budoucnosti a přítomnosti království Božího.

Protože království Boží je tajemstvím, pro posluchače zcela neznámou, novou skutečností, s kterou nemají žádnou zkušenost, Ježíš se snaží jim ji přiblížit. Často tak činí pomocí **podobenství** (řecky παραβολή¹¹), na základě pro posluchače známé skutečnosti popisuje neznámou skutečnost, to je království Boží, kterého se týká naprostá většina podobenství. Ježíšův jazyk je na úrovni jeho posluchačů, používá jim známé obrazy, tak, aby jim tuto zvěst zprostředkoval. Ježíš bere inspiraci z událostí každodenního života (o hostinách (14,7-14, 15-24); o ztracené ovci (15,1-7); o ztracené minci (15,8-10)), často také z přírody. Styl vyprávění se mění, někdy to jsou pouhá přirovnání, jindy popisy konkrétní situace, jindy ucelené příběhy. Podobenství bývají často uvedena: „*řekl jim toto podobenství*“ (14,7b); 15,3 atd.)

¹⁰ Matouš zřejmě doslovně přeložil aramejská slova, zatímco Marek a Lukáš je přeložili podle smyslu, aby pojem byl srozumitelnější i pro nežidovské čtenáře.

¹¹ Původně: postavení vedle sebe, srovnání. Etymologicky je blízký pojem alegorie. Obou se využívalo jako vyučovacích metod, měli ilustrativní charakter. Rozdíl mezi nimi je v tom, že v alegorii hrají důležitou roli jednotlivé detaily, které mají skrytý význam. Ježíšova podobenství nejsou alegorie. Podobenství se objevují již ve Starém zákoně (Nátanovo podobenství o ovečce (2S 12,1-14); o vinici (Iz 5,1-7)atd.).

Někdy plyne poučení ze samotného příběhu, jindy Ježíš smysl vysvětluje, často je na posluchači, aby si ho sám vyvodil. Podobenství často vypovídají o příchodu, charakteru království Božího, o situaci v něm, o vstupu dovnitř atd.¹²

5. „Hostiny“

Protože nyní budeme vykládat dvě po sobě jdoucí perikopy se společným tématem hostiny, O hostinách (14,7-14) a Podobenství o hostině (14,15-24), nejprve shrneme jejich společný kontext a teprve potom se budeme věnovat jednotlivým textům.

5.1. Kontext:

- Obě perikopy se opět objevují v části evangelia na cestě do Jeruzaléma, respektive v druhé části cesty, po novém ohlášení cíle (13,31-19,27) (viz. Exkurz: Cesta do Jeruzaléma). Ježíš znovu oznamuje cíl cesty, kterou podstupují, Jeruzalém, je to vlastně jeho reakce na varování před nebezpečím, které ohrožuje jeho život, Herodes. Spolu s tím oznamuje svůj osobní cíl, smrt, a sám sebe označuje za proroka. Na to navazuje nárek na Jeruzalémem. Po této vypjaté sekvenci začíná 14.kapitola, jejíž součástí jsou slova o hostinách:

Spor o uzdravování v sobotu (Lukáš se k tomuto tématu znovu vrací, poprvé se objevuje v 6,6-11)

O hostinách – výroky uvedené ve formě podobenství o ponížení a vyvýšení a o konání nezištných skutků, které slouží jako uvedení následujícího podobenství

---

¹² Například Fr. Žilka roztřídil Ježíšova podobenství do šesti skupin: 1) Podobenství o zákonech království Božího (řadí sem např. o bráně a cestě (Mt 7,13; L 13,24); ztracené a nalezené statky (Mt 18,12-14; L 15,4-32); 2) Podobenství o vztahu k Bohu; 3) Podobenství o lidském životě; 4) Podobenství o posledních věcech; 5) Obrazné příběhy (např. hostina L 14,8-14); 6) Obrazné výroky (Začátky a základy křesťanského náboženství. Část 5. Výklad Nového zákona. Díl 1. Podobenství Ježíšova. Praha: Kalich, 1930). Podobenství je však možné třídit i jinými způsoby.

Podobenství o hostině

O následování

O soli

Začátek 15.kapitoly (té se budeme věnovat později v následujících exegezích)

- Slova o hostinách, stojí ve středu 14. kapitoly, jsou orámována sporem a výroky o následování Ježíše. Mají úzkou dějovou návaznost na předcházející perikopu o uzdravení (14,1-6), kde se v úvodním verši říká, že jednou v sobotu přišel do domu jednoho významného farizeje, aby zde pojedl. Po uzdravení se pak Lukáš dále věnuje hostině, hosté si vybírají přední místa, Ježíš reaguje podobenstvím.
- Podobenství o hostině úzce navazuje na předchozí perikopu o hostinách, jak tématicky, tak dějově. Výroky o hostinách jakoby tvoří úvodní slova, hlavně v.12-14, k podobenství o hostině (14,15-24). Tato dvě podobenství jsou od sebe oddělena výrokem jednoho hosta, který poslouchal Ježíšovu řeč, a Ježíš na ně reaguje dalším podobenstvím.
- Podobenství mají poměrně úzkou spojitost s předcházejícími podobenstvími o království Božím (13,18-19 a 13,20-21) i s již vykládanou perikopou o nepravých učednících (13,22-30), protože podobenství se týkají hostiny v království Božím.

5.2. L 14,7-14 O hostinách

5.2.1. Překlad a textové poznámky:

Překlad:

14,7 Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολῆν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς:

^{BKR} Pověděl také i ku pozvaným podobenství, (spatřiv to, kterak sobě přední místa vyvolovali,) řka k nim:

^{CEP} Když pozoroval, jak si hosté vybírají přední místa, pověděl jim toto podobenství:

Pověděl k pozvaným podobenství, když pozoroval, jak si vybírají přední místa, řekl jim:

14,8 ὅταν κληθῆς ὑπὸ τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῆς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ,

^{BKR} Kdybys byl od něko ho pozván na svadbu, nesedej na předním místě, ať by snad vzácnější nežli ty nebyl pozván od něho.

^{CEP} "Pozve-li tě někdo na svatbu, nesedej si dopředu; vždyť mezi pozvanými může být někdo váženější, než jsi ty, a ten, kdo vás oba pozval, přijde a řekne ti:

„Když jsi byl od někoho pozván na svatbu, nesedej na přední místo, aby (někdo) váženější než ty nebyl od něho pozván.

14,9 καὶ ἔλθων ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἔρει σοι· δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ μετὰ αἰσχύνης τὸν ἕσχατον τόπον κατέχειν.

^{BKR} A přijde ten, kterýž tebe i onoho pozval, řekl by tobě: Dej tomuto místo. A tehdy počal bys s hanbou na posledním místě seděti.

^{CEP} "Uvolni mu své místo!" a ty pak musíš s hanbou dozadu.

A přijde ten, který tebe i jeho pozval, řekne ti: „Dej tomuto místo!“ A pak začneš držet/ budeš sedět s hanbou poslední místo/na posledním místě.

14,10 ἀλλ' ὅταν κληθῆς, πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἕσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκῶς σε ἔρει σοι· φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων τῶν συνανακειμένων σοι.

^{BKR} Ale když bys byl pozván, jdi, posad' se na posledním místě. A kdyby přišel ten, kterýž tebe pozval, aby řekl tobě: Příteli, posedni výše, tedy budeš míti chválu před spolustolícími.

^{CEP} Ale jsi-li pozván, jdi a posad' se na poslední místo; potom přijde ten, který tě pozval a řekne ti: 'Příteli, pojd' dopředu!' Pak budeš mít čest přede všemi hosty.

Ale když jsi byl pozván, jdi, posad' se na poslední místo; když přijde ten, který tě pozval, řekne ti: „Příteli, pojd' dopředu!“ Pak budeš mít čest před všemi hosty/stolujícími.

14,11 ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

^{BKR} Nebo každý, kdož se povyšuje, bude ponížen; a kdož se ponižuje, bude povýšen.

^{CEP} Neboť každý, kdo se povyšuje, bývá ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen."

Protože každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen.“

14,12 Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκῶτι αὐτόν· ὅταν ποιῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φῶναι τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσίν σε καὶ γένηται ἀνταπόδομά σοι.

^{BKR} Privil také i tomu, kterýž ho byl pozval: Když činíš oběd nebo večeři, nezov přátel svých, ani bratří svých, ani sousedů bohatých, ať by snad i oni zase nezvali tebe, a měl bys odplatu.

^{CEP} Tomu, kdo jej pozval, Ježíš řekl: "Dáváš-li oběd nebo večeři, nezvi své přátele ani své bratry ani příbuzné ani bohaté sousedy, poněvadž oni by tě také pozvali a tak by se ti dostalo odplaty.

Řekl i tomu, který ho pozval: „Když děláš oběd nebo večeři, nezvi své přátele ani své bratry ani své příbuzné ani bohaté sousedy, aby tě na oplátku nezvali a dostalo by se ti odplaty.

14,13 ἀλλ' ὅταν δοχὴν ποιῆς, κάλει πτωχοὺς, ἀναπίρους, χωλοὺς, τυφλοὺς·

^{BKR} Ale když činiš hody, povolj chudých, chromých, kulhavých, slepých,

^{CEP} Ale dáváš-li hostinu, pozvi chudé, zmrzačené, chromé a slepé.

Ale když děláš hostinu, pozvi chudé, zmrzačené, chromé a slepé.

14,14 καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι, ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

^{BKR} A blahoslavený budeš. Neboť nemají, odkud by odplatili tobě, ale budeť odplaceno při vzkříšení spravedlivých.

^{CEP} Blaze tobě, neboť nemají, čím ti odplatit; ale bude ti odplaceno při vzkříšení spravedlivých."

A blahoslavený budeš, protože nemají (čím) ti odplatit; neboť ti bude odplaceno při vzkříšení spravedlivých."

Textové poznámky:

v.8 εἰς γάμους vynechává P75

v.14 γάρ čte jako δε N N

5.2.2.Synopse:

Tato perikopa o hostinách se nachází pouze u Lukáše, i když podobné výroky jako v.11 nacházíme i jinde, jak u Lukáše, tak u Marka i Matouše (srv. Lk 18,14; Mt 18,4).

5.2.3. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

Jedná se, jak jsme již několikrát zmínili, o podobenství, dvě kratší podobenství, ve své podstatě vyznívají jako praktické rady pro účastníky hostin a pro hostitele. Jejich obsah se však týká života v království Božím. To ale Lukáš ozřejmí až v následujícím v.15¹³.

Vnitřní struktura:

Místo: poměrně neurčité, cestou do Jeruzaléma, v domě jednoho z předních farizeů

Čas: některou sobotu

¹³ Když to uslyšel jeden z hostů, řekl mu: „Blaze tomu, kdo bude jíst chléb v království Božím.“

Atmosféra: opět napjatá, jak v širším kontextu: blížící se cíl cesty, Jeruzalém, Ježišovo vědomí smrti (13,33b „není možné, aby prorok zahynul mimo Jeruzalém“); tak v užším kontextu: Ježíš je v domě jednoho z jeho „protivníků“ – 14,1 „a oni na něj dávali pozor.“; spor o uzdravení v sobotu (jakoby zkouška)

Akteři: Ježíš

hosté (asi hojná přítomnost farizeů viz.v 14,1 „oni na něj dávali pozor“)

hostitel – přední farizeus

(učedníci asi tentokrát nejsou přítomni, není o nich žádná zmínka ani náznak)

• Struktura perikopy:

• **v.7 úvod** – o co se jedná

• **promluva k hostům (8-11):**

v.8a) **úvod podobenství – situace**

v.8b) **rada**

v.8c) **důvod**

v.9a) **důvod**

v.9b) **výsledek – hanba**

v.10a) **situace**

v.10b) **rada**

v.10c) **důvod**

v.10d) **výsledek – úcta**

v.11 **shrnutí:**

v.11a) **ponížení**

v.11b) **povýšení**

• **promluva k hostiteli (12-14):**

v.12a) **úvod – změna**

v.12b) **úvod podobenství – situace**

v.12c) **rada**

v.12d) **důvod - výsledek**

v.13a) **situace**

v.13b) **rada**

v.14 **výsledek – odměna**

5.2.4. Výklad po verších:

14,7 Lukáš představuje situaci, která byla příčinou Ježíšova podobenství:

„*pozoroval, jak si vybírají přední místa.*“ Záliba v předních, tj. čestných, místech v synagogách je v 11,43¹⁴ uvedena jako farizejská slabost, ale jejich zalíbení být objektem úcty, uvedené také v tomto verši, platí obecně.

V úvodním verši je hned také zmínka o tom, že se v Ježíšově příběhu bude jednat o podobenství, nikoli jen o dobře míněné rady.

14,8 Začíná Ježíšova řeč v podobenství, jeho slova jsou ale v první řadě míněna jako kritika na jednání hostů z v.7. V.8a) slouží jako úvod podobenství, uvádí konkrétní situaci: *pozvání na svatbu.*

Pak následuje v.8b) Ježíšova rada: μή κατακλιθῆς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν (nesedej na přední místo). κατακλιθῆς od κατακλινειν (akt.: usadit, vlastně způsobit, aby si někdo lehnul; pass.: ulehnout (ke stolu) = zasednout) – tehdy běžný způsob stolování vypadal tak, že hodující leželi kolem nízkého stolu; v Novém zákoně je šest případů, kde se vyskytuje výraz pro zalehnutí – zasednutí ke stolu, všechny místa se nacházejí v Lukášově evangeliu, Lukáš užívá tři různá slova pro vyjádření zalehnutí – zasednutí, s jedním z nich jsme se už setkali v 13,29 ἀνακλιθήσονται od ανακλῦειν. πρωτοκλισία (přední místo) je místo určené pro toho nejvíce váženého hosta.

Ježíš svou radu zdůvodňuje na příkladu, vykresluje situaci, která může nastat (v.8c): μήποτε ἐντιμότερός σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ (aby *někdo* váženější než ty nebyl pozván). μήποτε negativní spojka, která zde naznačuje, že se situace může obrátit

14,9 Ježíš dále pokračuje zdůvodňováním své rady, dále příklad rozvádí (v.9a). Když totiž na hostině bude někdo váženější než ten, kdo se posadil na přední místo, které je určené pro nejváženějšího hosta, hostitel tomu, kdo zde sedí přikáže, aby místo přenechal tomu, kdo je váženější než on: „*Dej tomuto místo!*“ Hostitel, ten, kdo ostatní pozval, má poslední slovo o konečných pozicích svých hostů, to máme mít na paměti.

V druhé části verše 9b) nás Ježíš seznamuje s důsledkem výše popsaného jednání. Domýšlivost člověka sice nejprve vede na nejvyšší pozici, ale může se stát jako v tomto případě, že bude nucen tuto nejvyšší pozici s hanbou opustit a zůstane mu

---

¹⁴ Běda vám farizeům! S oblibou sedáte na předních místech v synagogách a líbí se vám, když vás lidé zdraví na ulicích.

jen pozice nejnižší, poslední místo, které na něj zbude. Výsledkem tedy není uznání, ale naopak hanba a ponížení.

14,10 Tvoří paralelismus k předchozím dvěma veršům, má stejnou strukturu, i když je trochu stručnější a obsah vyjadřuje opak v.8-9. Začíná také uvedením situace (v.10a): *pozvání*, neříká se kam, ale z v.8a) se předpokládá, že také na svatbu.

Po té přichází opět Ježíšova rada: πορευθεις ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον (jdi, posad se na poslední místo). Ve v.8b) záporná rada: *nesedej*, zde kladná; ve v.8b) přední místo, zde poslední místo.

A následuje zase zdůvodnění Ježíšovy rady (v.10b), stejná struktura jako v.9a), přichází hostitel, ale na rozdíl od v.9a), zve dopředu: „*Příteli, pojď dopředu!*“ Chybí zde popis situace jako ve v.8c), předpokládá se také její opak, že nikdo váženější nepřišel.

Na konci verše je popsán důsledek (v.10c), stejně jako v.9b): „*Budeš mít čest před všemi hosty.*“ Ale opět říká opak, v.9b) popisuje hanbu, zde se popisuje úcta.

Slova o povýšení se ozývají v Př 25,6-7.

14,11 Je stručným shrnutím předchozího podobenství, co bylo řečeno, je zopakováno: „*Kdo se povyšuje, bude ponížen* (shrnutí v.8-9); *kdo se ponižuje, bude povýšen* (shrnutí v10).“ Kdo přichází do království Božího, musí přicházet s pokorou, s vědomím své nepatrnosti a závislosti na Boží milosti.

14,12 Nastává změna, Ježíš promlouvá pouze k hostiteli, na rozdíl od předchozích veršů 7-11, kde se obrací na všechny hosty. Toto podobenství - rady hostiteli slouží jako příprava na následující podobenství, které se je snaží aplikovat na názorném příkladu hostiny v království Božím, ale zároveň se z důvodů spojitosti opakuje struktura v.8-11 (viz. 5.2.3. vnitřní struktura).

Verš je ve své gramatické struktuře paralelní k v.8: ὅταν (když) situace. . . μή (zápor) rada. . . μήποτε (aby ne) důvod. . . V.12a) Ježíš uvádí situaci: ὅταν ποιῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον (když děláš oběd nebo večeři). Dvě židovská jídla: ἄριστον (oběd) je pozdní dopolední jídlo a δεῖπνον (večeře) je pozdní odpolední jídlo, to bylo hlavním jídlem dne; pro názornost jsou zmíněna obě.

Následuje opět rada v záporu v.12b): μή φώνει (nezvi) a výčet hostů. Všichni hosté uvedení ve výčtu jsou buď lidé, které má hostitel rád nebo s kterými je pokrevně spřízněn nebo jejichž přítomnost mu může přinést prospěch.

Za Ježíšovou radou opět následuje zdůvodnění této rady s možným výsledkem (v.12c): aby hostiteli neoplatili pozvání, aby z nich hostitel neměl žádný zisk.

14,13 ἀλλ' (αλλα) naznačuje změnu, opak k v.12. V.13a) uvádí situaci, která je stejná jako ve v.12: ὅταν δοχὴν ποιῆς (když děláš hostinu). δοχὴν (hostina) tento termín nahrazuje dvě jídla, zmíněná ve v.12.

V.13b) uvádí radu, opak v.12b), ale má stejnou strukturu: κάλει (pozvi) a výčet hostů. Ten je stejný s výčtem hostů ve v.21, i když v trochu jiném pořadí. Vyjmenovaní hosté jsou lidé, kteří jsou postiženi buď fyzicky nebo ekonomicky, jsou vyvrženi na okraj společnosti, nemají žádnou úctu. Podobný výčet lidí nějak fyzicky postižených nalézáme v Lv 21,17-23, jsou označeni jako lidé s vadou, je to výčet těch, kdo jsou vyloučeni z možnosti přinášet ohnivé oběti.

14,14 Je zde popsán výsledek jednání, které Ježíš doporučoval v předchozím verši, je to opak v.12c) Tito hosté nemají žádné prostředky, kterými by se hostiteli mohli odvděčit, hostitel bude blahoslavený, Bůh ho odmění při vzkříšení. Vyhlídka blahoslavenství je založena na neschopnosti odplaty těch, kterým je poskytnuta pohostinnost. Pohostinnost je nezištná štědrost, nikoli kalkulace k vlastnímu prospěchu. Se stejnou myšlenkou jako zde se setkáváme v Lk 6,32-35.

Přímá zmínka o vzkříšení je ojedinělá, i když se objevují narážky (srov. 9,24), protože Lukáš si motiv vzkříšení schovává do druhého dílu, do Skutků apoštolských.

V jazyku tohoto podobenství není tak patrné, že se jedná o obraz království Božího, to je mírně patrné až v druhé části z 14,14, zřetelně pak až 14,15. Je namířeno jako rada k praktickému životu. Ovšem ve 14,8-11 je jedna z nejnázornějších ukázek Ježíšovy řeči povýšení – ponížení, Ježíš užívá obrazu z běžného života, v návaznosti na konkrétní situaci, v které se zrovna nacházel. V druhé části je jazyk povýšení – ponížení mění spíše v jazyk činu a odměny, přičemž běžný čin vede k odměně na zemi, ale nezištný čin vede k odměně v nebi, do určité míry i zde můžeme vidět sebezapření v pozvání oněch netradičních hostů

jako „ponížení“ a onu odplatu při vzkříšení spravedlivých již zřetelně jako „povýšení“.

5.3. L 14,15-24 Podobenství o hostině

5.3.1. Překlad a textové poznámky:

Překlad:

14,15 Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· μακάριος ὅστις φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

^{BKR} I uslyšav to jeden z přisedících, řekl jemu: Blahoslavený jest, kdož jí chléb v království Božím.

^{CEP} Když to uslyšel jeden z hostí, řekl mu: "Blaze tomu, kdo bude jíst chléb v království Božím."

Uslyšel to jeden z hostí/ stolujících, řekl mu: „Blahoslavený, kdo bude jíst chléb v království Božím.“

14,16 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπός τις ἐποίει δείπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλοὺς

^{BKR} On pak řekl jemu: Člověk jeden učinil večeři velikou, a pozval mnohých.

^{CEP} Ježíš mu řekl: "Jeden člověk chystal velikou večeři a pozval mnoho lidí.

On mu řekl: „Jeden člověk konal velikou večeři a pozval mnohých.“

14,17 καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστιν.

^{BKR} I poslal služebníka svého v hodinu večeře, aby řekl pozvaným: Pojd'te, nebo již připraveno jest všecko.

^{CEP} Když měla hostina začít, poslal svého služebníka, aby řekl pozvaným: 'Pojd'te, vše už je připraveno.'

A poslal svého služebníka v hodinu večeře, aby řekl pozvaným: „Pojd'te, protože již je připraveno.“

14,18 καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· ἀγρὸν ἠγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.

^{BKR} I počali se všickni spolu vymlouvatí. První řekl jemu: Ves jsem koupil, a musím vyjíti a ohledati jí; prosím tebe, vmluv mne.

^{CEP} A začali se jeden jako druhý vymlouvat. První mu řekl: 'Koupil jsem pole a musím se jít na ně podívat. Prosím tě, přijmi mou omluvu.'

A začali se od jednoho všichni vymlouvat. První mu řekl: „Koupil jsem pole a mám nutnost/musím nutně odejít podívat se na něj. Prosím tě, máš mne omluveného/omluv mne.“

14,19 καὶ ἕτερος εἶπεν· ζεύγη βοῶν ἡγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.

^{BKR} A druhý řekl: Patero spřežení volů koupil jsem, a jdu, abych jich zkusil; prosím tebe, vymluv mne.

^{CEP} Druhý řekl: 'Koupil jsem pět párů volů a jdu je vyzkoušet. Prosím tě, přijmi mou omluvu!'

A druhý/jiný řekl: „Koupil jsem pět párů volů a jdu je vyzkoušet. Prosím tě, máš mne omluveného/omluv mne.“

14,20 καὶ ἕτερος εἶπεν, γυναῖκα ἕγημα καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν.

^{BKR} A jiný dí: Ženu jsem pojal, a protož nemohu přijítí.

^{CEP} Další řekl: 'Oženil jsem se, a proto nemohu přijít.'

A jiný řekl: „Oženil jsem se, a proto nemohu přijít.“

14,21 καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ· ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπίρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ᾧδε.

^{BKR} I navrátil se služebník, zvěstoval tyto věci pánu svému. Tedy rozhněvav se hospodář, řekl služebníku svému: Vyjdi rychle na rynky a na ulice města, a chudé, i chromé, i kulhavé, a slepé uveď sem.

^{CEP} Služebník se vrátil a oznámil to svému pánu. Tu se pán domu rozhněval a řekl svému služebníku: 'Vyjdi rychle na náměstí a do ulic města a přiveď sem chudé, zmrzačené, slepé a chromé.'

A služebník se vrátil, oznámil to svému pánu. Pak se hospodář rozhněval, řekl svému služebníkovi: „Rychle jdi do ulic i uliček města a přiveď sem chudé a zmrzačené a slepé a chromé.“

14,22 καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος· κύριε, γέγονεν ὃ ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.

^{BKR} I řekl služebník: Pane, stalo se, jakož jsi rozkázal, a ještě místo jest.

^{CEP} A služebník řekl: 'Pane, stalo se, jak jsi rozkázal a ještě je místo.'

A řekl služebník: „Pane stalo se, jak jsi rozkázal a ještě je místo.“

14,23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δούλον· ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ μου ὁ οἶκος·

^{BKR} Tedy řekl pán služebníku: Vyjdiž na cesty a mezi ploty, a přinuť vjíti, ať se naplní můj dům.

^{CEP} Pán řekl služebníkovi: 'Vyjdi za lidmi na cesty a k ohradám a přinuť je, ať přijdou, aby se můj dům naplnil.'

A řekl pán služebníkovi: „Jdi na cesty a k plotům a přinuť (je) přijít, aby se naplnil můj dům.“

14,24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταιί μου τοῦ δείπνου.

^{BKR} Nebo pravím' vám, že žádný z mužů těch, kteříž pozváni byli, neokusí večeře mé.

CEP Neboť vám pravím: Nikdo z těch mužů, kteří byli pozváni, neokusí mé večeře."¹³

Neboť pravím vám: „Nikdo z těch mužů, kteří byli pozváni, neokusí mou večeři.“

Textové poznámky:

v.16 ἐποίει čte jako ἐποίησεν (aorist: udělal) A D L W Θ Ψ atd.

v.17 ἔρχεσθε čte jako ἐρχεσθαι (infinitiv: aby přišli) ⋈ A D K L atd.

ἐστίν čte jako εἰσιν (plurál) P75 ⋈ L atd.; ἐστίν πάντα A W Ψ; εἰσιν πάντα ⋈

v.19 ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον čte jako διο ου δυναμαι ελθεν (proto nemohu přijít; srv.v.20) D

v.20 ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο čte jako ελαβον διο (vzal jsem si, proto) D

v.21 εἰσάγαγε čte jako ενεγκε (přinut') D

v.23 za τὸν δοῦλον vsuvka αὐτου P75 D atd.

v.24 ἀνδρῶα čte jako ἀνθρωπων K (D)

za τοῦ δείπνου je vsuvka πολλοι γαρ εἰσιν κλητοι ολιγοι δε εκλεκτοι (mnozí jsou povolání, málokteří vyvolení) Γ

5.3.2. Kontext:

- Jak jsme již naznačili v úvodním kontextu k oběma textům, podobenství o hostině je svým obsahem velmi podobné podobenství 13,22-30. Ježíš v obou útočí na jistotu těch, kteří považují za samozřejmost, že budou přítomni na hostině v království Božím; v obou je neočekávaný zvrat v tom, kdo přítomen bude a kdo ne.

4.3.3. Synopse:

- Paralela je v Mt 22,1-10, jeho znění je sice od Lukášova poněkud odlišné, je zde ale shodný sled událostí a stejné motivy.
- Odlišnosti: hostitel je král; svatební hostina; více služebníků; jsou dvakrát poslání pro původně pozvané; pozvaní odcházejí, ale někteří z nich zabijí služebníky; král z hněvu poslal vojsko, vrahy zabil a jejich město vypálil; poslání služebníků na rozcestí; nově pozvaní nejsou blíže určeni („koho najdete“; „zlé i dobré“).

- Shody: hostina; posláni služebníků; oznámení, že je vše připraveno; odmítnutí/ignorování pozvání; důvody odmítnutí (pole a obchod); znovu vysláni služebníků; pozvání jsou ti, o kterých se předpokládá, že pozvání nebudou; naplnění domu stolovnýmiky.

5.3.4. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

Jedná se o podobenství o království Božím, konkrétněji hostinu v království Božím.

Vnitřní struktura:

Místo: jako v předchozí perikopě, na cestě do Jeruzaléma, v domě významného farizeje

Čas: některou sobotu, perikopa tuto sobotu uzavírá

Atmosféra: napjatá jako v předchozí perikopě (viz. výše)

Akteři: nějaký host (anonymní)

Ježíš

aktéři podobenství: hostitel – dává příkazy

služebník – poslouchá a vykonává příkazy

účastníci hostiny: tři odmítající pozvání

přijímající pozvání - chudí, zmrzačení, slepí, chromí (vystupují nepřímo, jsou jmenováni v příkazu, ale je předpoklad, že přišli: „stalo se“)

- Struktura:
  - v.15 reakce hosta
  - Ježíšova reakce – podobenství (16-24):
    - v.16b) situace – konání hostiny
    - v.17a) vysláni služebníka
    - v.17b) pozvání
    - v.18a) odmítnutí
    - v.18b) 1.příklad – důvod odmítnutí v.18c) omluva

- v.19a) **2.příklad** – důvod odmítnutí   v.19b) **omluva**
- v.20 **další příklad** – důvod odmítnutí   (omluva chybí)
- v.21a) **návrat služebníka**
- v.21b) **reakce hostitele** – hněv
- v.21c) **příkaz**
- v.22 **uposlechnutí**
- v.23 **nový příkaz**
- v.24 **závěr** – „rozuzlení“

5.3.5. Výklad po verších:

14,15 Reakce jednoho z hostů, kteří poslouchali předchozí slova, tvoří spojovací bod mezi předchozími Ježíšovými slovy o hostinách (14,7-14) a následujícím podobenství o hostině (14,16-24), ale také spojovací bod s úvodní perikopou 14.kapitoly (Spor o uzdravování v sobotu 14,1-6); zároveň tvoří přechod od obrazu vzkříšení ve v.14 k obrazu hostiny v království Božím ve v.16-24: συνανακειμένων (společně stolující, společně ležící (za stolem)) se stejným výrazem se setkáváme ve v.10; μακάριος (blahoslavený) se objevuje ve v.14; φάγεται ἄρτον (bude jíst chléb) v infinitivním tvaru se vyskytuje ve v.1, je to starozákonní ustálené spojení pro jedení jídla (srv.Gn 37,25; 2 Kr 4,8). Hostova reakce je vlastně zbožná poznámka. Zmínka o *království Božím* jednak dodatečně vysvětluje, čeho se týkaly předcházející verše a zároveň nám sděluje, čeho se bude týkat následující Ježíšovo podobenství. Zdůrazňuje budoucí perspektivu Božího království, i když ve v.17 se říká: „Pojďte, již je připraveno.“

14,16 Ježíš reaguje na slova hosta ve v.15. A i když mluví přímo k němu, „*on mu řekl*“, je zřejmé, že jeho slova jsou určena všem shromážděným. Také je v kontextu následujících veršů zřejmé, ač to sám Ježíš nezdůrazňuje, že jde o podobenství, a to podobenství o hostině v království Božím, jak naznačuje v.15.

Ježíš představuje situaci: „*Jeden člověk konal velikou večeři a pozval mnohých.*“ Jazyk je zde použit podobný jako ve v.12.

ἕνα ἄνθρωπος τις (nějaký, jeden člověk) – v NZ se toto spojení objevuje pouze u Lukáše, jednak je to v úvodních slovech jeho podobenství (12,16; 14,16; 15,11; 16,1, 19; 19,12) a dále ve dvou zázračných příbězích (14,2; Sk 9,33); toto spojení se vyskytuje

hlavně v evangeliu, zatímco ve Skutcích převládá spojení ἀνὴρ τις nebo τις ἀνὴρ (nějaký, jeden muž) devět krát, zatímco v evangeliu pouze jeden krát.

Výrazy μέγα (velikou) a πολλοὺς (mnohých) ukazují na velkolepost této večeře – mnoho hostů, hojnost jídla – a dávají jí větší význam než jídlu (obědu, večeři) ve v.12. Výraz πολλοὺς předpokládá, že hostina (v Božím království) je určena mnohým lidem, ale je na každém zvlášť, zda pozvání na tuto hostinu přijme.

14,17 Hostitel vysílá služebníka, aby oznámil pozvaným hostům, že hostina je připravena, že již mohou přijít. Hostitelův postup je v souladu s tehdejšími zvyky. Tehdy byli hosté dopředu pozváni na určitý termín, a když pozvání přijali, byl teprve ve stanovený den, až když všechno bylo připraveno, vyslán domácí sluhatrok, aby hosty svolal.

14,18 a) Události se nyní neobvykle obracejí: vše je připraveno, hostitel očekává hosty, ale ti se všichni vymlouvají.

ἀπὸ μιᾶς (od jednoho) – může jít o ustálené spojení, které bylo rozšířené mezi pozdějšími aramejskými nebo syrskými křesťany (najednou, náhle).

Následuje série omluv s předcházejícím odůvodněním, které slouží jako příklady za všechny ostatní. V.18b) první příklad odmítajícího hosta, člověk, který zde vystupuje je označen jako ὁ πρῶτος, „první“. Nejprve uvádí **důvod**, proč se nemůže na večeři dostavit, teprve pak přichází samotná **omluva** (18c). Jako **důvod** uvádí **koupi** nemovitosti a povinnosti s tím spojené: „*Koupil jsem pole a musím nutně odejít podívat se na něj.*“ Tento důvod se však jeví jako chabá výmluva, kterou si host vybral nebo možná i vymyslel na poslední chvíli, aby nemusel přijít na hostinu. V.18c) pozvaný se hostiteli omlouvá prostřednictvím jeho služebníka, pokud omluvu přeložíme doslovně: ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον (*prosím tě, máš mne omluveného*), její tón zní, jakoby vyžadoval služebnickovo potvrzení: „*spolehni se, mám, jsi omluven*“. Je to asi právě z toho důvodů, že ví o tom, jak je jeho výmluva „laciná“.

14,19a) Druhý příklad odmítajícího hosta, ten je označen jako ἕτερος, „druhý“ – míněno jeden ze dvou, „jiný“. Opět je nejprve uveden **důvod**, proč se dotyčný nemůže dostavit a po té, i v tomto případě, následuje **omluva** (19b), která má

naprosto stejné znění jako ve v.18c): ἐρωτῶ σε, ἔχει με παρητημένον. Druhý odmítající host uvádí jako **důvod** opět **koupi**, ale tentokrát je to koupě zvířat – volů, a také s tím spojenou „neodkladnou“ povinnost: „*jdu je vyzkoušet*“. I tato omluva se jeví jako pouhá výmluva, a to na stejné úrovni jako v předchozím příkladě.

14,20 Zde je uvedena poslední omluva ze série omluv. Omlouvající host je označen stejně jako v předchozím příkladu ἕτερος, „*jiny*“ . Ve světle tohoto verše se ukazují první dva příklady jako zcela paralelní: důvod odmítnutí – povinnost / omluva; stojí na stejné úrovni, Lukáš užívá stejné důvody a stejnou strukturu.

Tento příklad se tedy od předchozích dost odlišuje, jednak je to formou omluvy a za druhé je to důvodem, který dotyčný uvádí. Tímto **důvodem** je **svatba**: γυναικα ἑγημα (vzal jsem si ženu; oženil jsem se). Tento důvod omluvy vypadá vážněji než předchozí dva, kde se oba pozvaní vmlouvali na koupi a s ní spojené povinnosti. Z omluvy tedy plyne, že svatba je s největší pravděpodobností nedávnou událostí. Ale ani toto není adekvátní omluva, protože dotyčný, když přijímal pozvání na hostinu, musel se svatbou již počítat, protože o takové události se člověk většinou nerozhoduje ze dne na den. Takže ve výsledku i jeho omluva vypadá pouze jako výmluva, stejně jako v předchozích omluvách-výmluvách, ale trochu lépe zabalená. Γυνη, (žena) – Lukáš je jasně kritický k upřednostňování závazku k ženě před závazek ke království Božímu (srv. 14,26; 18,29).

Další odlišností je, že tento odmítající host neuvádí žádnou konkrétní neodkladnou povinnost, která by se vázala k jeho ženě nebo svatbě, mluví pouze o neschopnosti přijít: διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἔλθειν (*pro toto/proto nemůžu přijít*). A ani svou řeč nezakončuje omluvou, která se objevuje v řeči obou předchozích odmítajících. Je to možná proto, že jeho odůvodnění se mu zdá dostatečné, a proto nepotřebuje žádné utvrzení, že je jeho omluva přijata ¹⁵.

At' je postavení této „neúplné“ omluvy v Lukášově výčtu jakékoli, podobenství mluví o lidech, kteří se rozhodují o tom, že mají lepší věci na práci a že na hostinu nepřijdou.

¹⁵ Linnemann se kvůli odlišnostem o tomto verši domnívá, že není originální částí podobenství a že touha těch, kteří chtěli být omluvni, se vztahovala k jejich pozdnímu příchodu, World Biblical Commentary, Volume 35b, Luke 9:21 – 18:34 (str. 756).

14,21 a) Po tom, co služebník neuspěl (nepřivedl žádné hosty), se vrací ke svému pánu a oznamuje mu tu skutečnost, že všichni pozvaní hosté odmítají na hostinu přijít, že mají jiné „povinnosti“.

V.21 c) hostitel, zde označený jako ὁ οἰκοδεσπότης (hospodář), podobenství jinak užívá označení κυριος (pán), stejné označení Lukáš užívá v 13,25, na tuto skutečnost **reaguje hněvem** a dává svému služebníkovi **příkaz** (14c)), aby přivedl nové hosty. Jeho příkaz je velmi podrobný: ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως (*rychle **jdí** do **ulic** a **uliček** města*) καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπίρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε (*a **přived'** sem **chudé** a **zmrzačené** a **slepé** a **chromé***).

Lukáš v první části příkazu užívá dvě různá slova pro označení stejné věci: ἡ πλατεία (široká cesta, silnice, ulice) a ἡ ρυμη (ulice). Slouží to pravděpodobně pouze k barvitějšímu vylíčení situace, aby bylo zřejmé, že služebník nesmí vynechat žádný kout města¹⁶. V druhé části příkazu je učiněn nový seznam hostů, který je stejný jako ve v.13b) (viz. výše). A je asi pravým opakem toho původního seznamu hostů, kde byli pozvaní lidé vážení a bohatí, naopak zde jsou vyjmenováni lidé vyvrženi na okraj společnosti. Jsou to lidé slabí ekonomicky nebo fyzicky a z pohledu hostitele s největší pravděpodobností účast na hostině neodmítnou.

14,22 Služebník uposlechl příkazu svého pána, učinil vše přesně tak, jak mu pán řekl, šel do ulic a přivedl chudé, zmrzačené, slepé i chromé. A nyní se k pánovi opět vrací, ale tentokrát s pořízenou. Přivedl nové hosty, hostina se konat bude, ale u stolu stále ještě zbývají místa. Vše pánovi oznamuje.

14,23 Když pán slyší, že místa ještě zbývají, ihned dává služebníkovi **nový příkaz**, aby přivedl ještě tolik hostů, aby byl jeho dům naplněn a žádné místo nezbývalo. Příkaz je opět konkrétní: ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς (*jdí na **cesty** a k **plotům***) καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν (*a **přinut'** (je) **přijít***). Místná určení „na cesty a k plotům“ neoznačuje dvě odlišná místa, ale odkazuje pravděpodobně k životu na venkově, životu mimo město; tam cesty bývaly lemovány živými ploty nebo ploty, které ohraničovaly pole. Na rozdíl od prvního příkazu ve v.21 zde chybí výčet hostů, které má služebník přivést, ale předpokládá se, že se jedná o ty samé vrstvy lidí. Slovní

¹⁶ V překladu jsme proto použili výrazy: ulice a zdrobnělinu uličky.

spojení ἀνάγκασον εἰσελθεῖν (přinut' přijít) koresponduje se spojením slov ve v.18 ἀνάγκην ἐξελθῶν (nutnost odejít).

14,24 Tento verš, stojící na konci, se vymyká rázu vyprávění celého podobenství. Z kontextu není zřejmé, zda původcem těchto slov je ještě hostitel, který mluví v předchozím verši, nebo Ježíš, který toto podobenství vypráví. Obsah slov sice jakoby odkazuje k ději podobenství, ale nijak zvlášť nám to neosvětlí integraci tohoto verše v rámci děje podobenství. Také adresát vy, nemá žádné logické místo v příběhu. Pokud by tato slova pronášel hostitel, nemluvil by tedy již ke svému sluhovi jako v předchozích verších, ale k nějakému obecnstvu, asi ke svým novým hostům, kteří by ovšem, aby jim jeho slova dávala smysl, museli být obeznámeni s předchozími událostmi, tak jako služebník nebo sám hostitel. Chyběla by zde tedy jakákoli logická návaznost, proč je zde náhle pouze tento výrok. Mnohem logičtější je, že mluvčím je již sám Ježíš, který toto a předchozí (14,7-14) podobenství vyprávěl posluchačům, kterými v tomto případě byli účastníci nějaké hostiny. Tato varianta je pravděpodobná také na základě veršů 13,24-28, Lukáš ve své struktuře podtrhuje paralelismus mezi 13,22-30 a 14,15-24.

V tomto podobenství je již z 14,15 jasně patrné, že se týká království Božího, konkrétně hostiny v království Božím, kdo zde bude přítomen a kdo ne. Motiv „prvních a posledních“ nebo povýšení a ponížení je zde jasně patrný hlavně v závěru podobenství. Pozvání chudých, zmrzačených, slepých, chromých, tj. lidí v životě strádajících, a jejich přijetí pozvání je oním povýšením ponížených. Tito poslední ve společnosti budou v království Božím prvními. Tento motiv není úplně jasně patrný také v případě odmítajících hostů. Jejich pozvání však můžeme v určité míře vidět jako povýšení a jejich odmítnutí, jejich nepřítomnost na hostině jako ponížení.

6. „Nalezení ztraceného“

Nyní budeme opět vykládat tři těsně po sobě následující texty, opět podobenství, které mají společné téma, stejně tak jako tomu bylo v předchozí kapitole o hostinách, tentokrát je to motiv nalezení ztraceného. Z toho důvodu budeme postupovat stejně jako v předchozí kapitole.

Jedná se o 15.kapitolu: Podobenství o ztracené ovci (15,1-7),

Podobenství o ztraceném penízi (15,8-10),

Podobenství o marnotratném synu (15,11-32) - nalezení ztraceného syna.

6.1. Kontext:

- širším kontextem 15.kapitoly se již nebudeme blíže zabývat, protože stojí ve stejné části evangelia jako před chvílí vykládané perikopy, kde jsme se mu podrobně věnovali a zde bychom se museli opakovat (viz. K. 5.1.).
- 15.kapitola je **středem** Lukášova evangelia a motivy, které se zde nacházejí, jsou důležité k pochopení celého Lukášova díla, tedy i Skutků apoštolských. Lukáš látku této kapitoly přebírá ze svého zvláštního zdroje (zvláštní Lukášova látka). Tyto tři po sobě jdoucí podobenství spolu **tématicky souvisí**, objevují se zde stejné motivy. Základní je **motiv ztráty a radosti z nalezení ztracené věci**. Tento základní motiv je v podobenství o marnotratném synu ještě rozvinut motivem **vyznání viny, odpuštění, milosrdenství, hostiny, smrti a života, žárlivosti**.
- Celá kapitola je **zarámována** opakujícím se motivem na začátku – reptající farizeové a zákoníci a na konci – našťvaný starší bratr. V kontextu v.1-3 vypadají všechna tři podobenství jako ospravedlnění Ježíšova chování
- Podobenství o ztracené ovci a o ztraceném penízi mají stejnou strukturu a spolu tvoří uzavřenou paralelu. Opakování základního motivu ho zdůrazňuje. Jsou to jakési přede hry k vyvrcholení v podobenství o marnotratném synu, které je propracovanější.
Jejich základní struktura je: ztráta jedné věci z více,
soustředění na hledání,
nalezení,
radost z nalezení a sdílení radosti,
přirovnání ke kajícímu hříšníkovi.
- Je pravděpodobné, že pořadí podobenství v této kapitole je předlukášovské, tomu nasvědčuje jednak napětí mezi Lukášovým zařazením v. 1-3, které ospravedlňují Ježíšovo chování, a zmínkou o sdílení radosti, která odpovídá spíše církevnímu

duchu, a jednak úzká spojitost s 13,1-9, která nehraje významnou roli v Lukášově struktuře evangelia, ale která je vysvětlena jako památka struktury chiastického uspořádání podobenství zdroje, z kterého Lukáš čerpal¹⁷.

- Po 15.kapitole následuje podobenství o nepoctivém správci (16,1-9), spojené s výroky o majetku (16,10-15), výroky o Zákonu (16,16-17) a rozluce (16,18) a podobenství o boháči a Lazarovi (16,19-31). 16.kapitola se celá nějakým způsobem týká majetku, nakládání s ním, vztahu k němu.

6.2. L 15,1-7 Podobenství o ztracené ovci

6.2.1. Překlad a textové poznámky:

Překlad:

15,1 Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ.

^{BKR} Přibližovali se pak k němu všickni publikáni a hříšníci, aby ho slyšeli.

^{CEP} Do jeho blízkosti přicházeli samí celníci a hříšníci, aby ho slyšeli.

Přibližovali se/Přicházeli k němu všichni celníci a hříšníci, aby ho slyšeli.

15,2 καὶ διεγόγγυζον οἱ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς.

^{BKR} I reptali farizeové a zákoníci, řkouce: Tento hříšníky přijímá a jí s nimi.

^{CEP} Farizeové a zákoníci mezi sebou reptali: "On přijímá hříšníky a jí s nimi!"

A reptali farizeové a zákoníci, řkali: „Tento přijímá hříšníky a jí s nimi.“

15,3 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων·

^{BKR} I pověděl jim podobenství toto, řka:

^{CEP} Pověděl jim toto podobenství:

Pověděl jim toto podobenství, řekl:

15,4 τίς ἀνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν οὐ καταλείπει τὰ ἑνετήκοντα ἑννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὗρη αὐτό;

^{BKR} Kdyby někdo z vás měl sto ovec, a ztratil by jednu z nich, zdaliž by nenechal devadesáti devíti na poušti, a nešel k té, kteráž zahynula, až by i našel ji?

¹⁷ Tak Word Biblical Commentary, Volume 35b, Luke 9:21 – 18:34 (str. 769).

^{CEP} "Má-li někdo z vás sto ovcí a ztratí jednu z nich, což nenechá těch devadesát devět na pustém místě a nejde za tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne?"

„Který člověk/Kdo z vás má sto ovcí a ztratil by jednu z nich, zda nenechá devadesát devět na poušti a nejde k/za té/tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne?"

15,5 καὶ εὐρῶν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων

^{BKR} A nalezna, jistě by ji vložil na ramena svá s radostí.

^{CEP} Když ji nalezne, vezme si ji s radostí na ramena,

A když ji nalezne, vloží ji s radostí na svá ramena.

15,6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων αὐτοῖς· συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.

^{BKR} A přijde domů, svolal by přátele a sousedy, řka jim: Spolu radujte se se mnou, neb jsem našel ovcí svou, kteráž byla zahynula.

^{CEP} a když přijde domů, svolá své přátele a sousedy a řekne jim: 'Radujte se se mnou, protože jsem našel ovcí, která se mi ztratila.'

A když přijde domů, svolá přátele a sousedy, řekne jim: „Radujte se se mnou, protože jsem našel svou ovcí, která se ztratila.“

15,7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἑννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν μετανοίας.

^{BKR} Pravím' vám, že tak jest radost v nebi nad jedním hříšníkem pokání činícím větší, nežli nad devadesáti devíti spravedlivými, kteříž nepotřebují pokání.

^{CEP} Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.

Pravím vám, že tak bude (větší) radost v nebi nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nemají potřebu pokání.

Textové poznámky:

v.6 συγκαλεῖ čte jako συνακαλεῖται (nechá svolat) D N

v.7 ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται vypouští A D W Θ atd.

6.2.2. Synopse:

- V Matoušově evangeliu nacházíme jinou formu podobenství o ztracené ovcí 18,12-14. Lukáš ale formu svého podobenství přebral ze svého zvláštního zdroje. Matoušova forma sice pochází z jiného zdroje než Lukášova a je také odlišná, ale přes to je základní motiv shodný, je to radost z nalezení ztracené ovce. Shodné jsou i další rysy: sto ovcí, jedna se ztratí, v Matoušově případě zabloudí

(πλανηθη)¹⁸, pastevec zanechá devadesát devět ovcí na místě a hledá tu jednu, která se zaběhla.

6.2.3. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

Je to opět forma podobenství, jako většina výše vykládaných textů. Tato a následující podobenství jsou Ježíšovou reakcí na kritiku ze strany zákoníků a farizejů, která se týkala jeho vztahu k hříšníkům. S nimi se Ježíš často stýkal a ti často bývali jeho posluchači. O těchto skutečnostech se dovídáme z prvních dvou veršů. Jak jsme předeslali v úvodním kontextu k této části, podobenství může dobře sloužit jako ospravedlnění Ježíšova chování.

Vnitřní struktura:

Místo: neurčité, na cestě do Jeruzaléma;

místo děje podobenství: poušť (pusté místo); dům pastýře

Čas: neurčitý

Atmosféra: opět napjatá, jednak je zde přibližující se cíl cesty, Jeruzalém a

Ježíšova smrti (13,33b „není možné, aby prorok zahynul

mimo Jeruzalém“), jak jsem již řekli v exegezi 14,7-14; jednak konkrétní

situace: za Ježíšem přicházejí celníci a hříšníci, což je trnem v oku

farizeům a zákoníkům, kteří na to konto reptají

Aktéři:

pasivní aktéři: celníci a hříšníci (jako Ježíšovi posluchači)

aktivní aktéři: farizeové a zákoníci (ale po námitce již jen jako pasivní role,

také jako Ježíšovi posluchači)

Ježíš

aktéři podobenství: člověk, který ztratil ovci (aktivní role)

99 ovcí (pasivní role) + 1, která se ztratila (aktivní role)

přátelé a sousedé (pasivní role)

• Struktura:

¹⁸ Lukáš má užito slovo απολεσᾶς ((pastýř) ztratil).

- **v.1 uvádějící situace** – celníci a hříšníci v Ježíšově blízkosti
- **v.2 reakce farizeů a zákoníků – reptání**
- **Ježíšova reakce – podobenství (3-7):**
  - v.4 situace – 4a) majetek (sto ovcí)**
  - 4b) ztráta části (jedné)**
  - 4c) hledání (priorita)**
  - v.5 radost za nalezení**
  - v.6 sdílení radosti**
- **v.7 Ježíšovo vysvětlení – přirovnání k radosti nad kajícím hříšníkem**

6.2.4. Výklad po verších:

15,1 Tento úvodní verš 15.kapitoly uvádí situaci, za které zazní všechna tři následující podobenství. V Ježíšově blízkosti jsou „*celníci a hříšníci*“, přišli, aby naslouchali jeho učení. Ježíš má k těmto lidem blízko, jeho náklonnost k nim je známá (5,30¹⁹; 7,34²⁰). Zmíněné přicházení hříšníků může být chápána jako předjímka následujícího pokání hříšníka ve v.7 a 10.

V.1 je obecně považován za Lukášův dodatek, protože se zde nachází mnoho pro Lukáše typických znaků: složený čas – ἤσαν ἐγγίζοντες (byli přibližující), Lukáš je nejčastějším uživatelem slovesa ἐγγίζειν (přiblížit se, přicházet), fakt příchodu, aby slyšeli je u Lukáše formulován i na jiných místech (5,1, 17; 6,18 atd.), párování „*celníků a hříšníků*“. V Novém zákoně jsou celníci téměř vždy spojováni s „*hříšníky*“. Hříšníkem byl označován člověk, který vědomě žije v rozporu se zákonem svou nemravností nebo povoláním. V novozákonním pojetí bylo povolání celníka považováno za hříšné, a proto celníci za hříšníky, pro židy to byli vyděrači, kteří slouží pohanům (srv. Lk 7,37,39; 19,7; Mt 9,10).

15,2 Přítomnost celníků a hříšníků ve v.1 je farizeji a zákoníky chápána jako provokace, a proto negativně reagují a vznášejí proti tomu námitku. Ale ani jejich postoj není překvapující, tato Ježíšova náklonnost k „*hříšníkům*“ jim je trnem v oku již nějakou dobu (viz. 5,30). Tento verš má užší spojitost s 5,30 než v.1, mají stejnou

¹⁹ Ale farizeové a zákoníci reptali a řekli učedníkům: „Jak to, že jíte a pijete s celníky a hříšníky?“

²⁰ Přišel syn člověka, jí a pije – a říkáte: „Hle, milovník hodů a pitek, přítel celníků a hříšníků!“

větnou stavbu: 5,30 ἐγόγγυζον οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς ... λέγοντες ... ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε (farizeové a zákoníci reptali ... řka/říkali ... jíte s hříšníky); 15,2 διεγόγγυζον οἱ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ... ἁμαρτωλοὺς ... συνεσθίει.

15,3 Ježíš reaguje na odmítavý postoj farizeů a zákoníků vůči svému vztahu s „hříšníky“. Jejich kritiky se nezalekne, což je pro Ježíše typické (např. 5,33-34;6,2-5), a čelí jí podobenstvím, ve kterém svůj postoj zdůvodňuje v naději, že oni pochopí.

Sice odkazuje k jednomu podobenství, ale budou následovat tři. Podobný případ je i v 5,36, kde po podobném úvodu, odkazujícím na jedno podobenství, následují dvě.

15,4 Ježíš představuje situaci, o co v podobenství půjde:

15,4a) τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν (doslovně: který člověk z vás; kdo z vás; v kontextu v.8 by mohlo být míněno: který muž z vás) – možnost ztotožnění, vtahuje posluchače do děje podobenství, jako kdyby řekl: „Představte si, že máte sto ovcí“.

Nějaký **člověk** tedy **vlastní stádo**, konkrétně sto ovcí, což byl v té době znak bohatství, jde tedy o pastýře. Zde může být pokušení odvolat se na starozákonní obraz pastýře jako Boha, k čemuž by mohl nasvědčovat i v.7, ale nehraje to zde příliš velkou roli. Ale jak starozákonní obraz, tak obraz v našem podobenství odkazují k péči, kterou pastýř věnuje svým ovcím.

Počet ovcí sto a později zmíněných devadesát devět je zde uveden, aby si každý mohl barvitě představit kontrast mezi tím velkým celkem a jeho nepatrnou částí.

15,4b) **Jedna ovce ze sta se ztratí**, to je ta nepatrná část celku. Když to pastýř zjistí, je odhodlán za každou cenu **ji najít** (15,4c)). Ponechá zbývajících devadesát devět ovcí samotných a sám jde hledat tu jedinou, která se ztratila. V danou chvíli je jeho jedinou prioritou najít ztracenou ovci a vše tomu podřídí. Až ji najde, vrátí se k ostatním. Ta námaha mu za to stojí. V kontextu ztráty a nalezení je přirozené, že to, co je ztraceno, se stává objektem nadměrné pozornosti, a proto je tato jedna ovce v danou chvíli důležitější než těch devadesát devět.

K oslovení posluchačů používá řečnickou otázku, která předpokládá kladnou odpověď. Ale je na každém, zda s Ježíšem bude souhlasit.

15,5 Začátek verše καὶ εὕρων (a našel (ji)) je shodný se začátkem v.9., zatímco zbytek verše již ne, nemá žádnou paralelu ve v.9.

Děj příběhu se posouvá dál, přichází nová scéna. Po nějaké době pastýř ovci nalezne. A je opět přirozené, že když je něco ztracené nalezeno, stane se objektem zvláštní radosti. A proto i pastýř, jehož jediným cílem bylo ztracenou ovci najít a do čehož vložil všechno své úsilí, má z jejího nalezení radost. A protože se pravděpodobně chce rychle vrátit ke svému stádu a protože ovce je dezorientovaná a asi i unavená, vezme ji na svá ramena a odnese ji. Se starostí tedy koresponduje radost, která je rozvinuta v následujícím verši.

15,6 Tento verš tvoří paralelu s v.9, liší se pouze jejich začátek, jak jsme řekli ve výkladu předchozího verše, začátek v.9 je totožný se začátkem v.5. Jinak mají naprosto shodnou strukturu, užívají stejné výrazy, stejný slovosled, pouze některá slova mají jiný tvar: συγκαλεῖ τοὺς φίλους²¹ καὶ τοὺς γείτονας²² λέγων αὐτοῖς: συγχαρήτέ μοι, ὅτι εὕρον ... τὸ ἀπολωλός²³

Počáteční slova v.6 posouvají děj ještě dál, na jiné místo, pastýř přichází domů²⁴. Po celodenní práci, po tom všem, co ho ten den potkalo, se vrací domů, ale stále ještě naplněn radostí ze znovunalezené ovce, která se ztratila a kterou musel tak urputně hledat. Nestačí mu radovat se sám, chce se o ni podělit. Proto svolává své sousedy a přátelé a vyzývá je, aby se radovali spolu s ním. Tato zmínka o (sdílení) radosti²⁵

²¹ V.9 užívá tvar akuzativu feminina plurálu τὰς φίλας (přítelkyně), v kontextu toho, že subjektem hledání je žena.

²² Sice je zde použit shodný výraz γείτονας, protože řečtina má výraz pro maskulinum i femininum stejný (γείτων, ονος m i f), ale v kontextu předcházejícího musíme tento výraz chápat také jako akuzativ feminina plurálu a přeložit ho jako sousedky.

²³ Vzhledem k okolnostem děje podobenství je užito sloveso ἀπολλυειν ve tvaru ἀπώλεσα (ztratila jsem).

²⁴ V následujícím podobenství tohoto posunu není třeba, protože žena se po celý děj nachází na jednom místě, doma.

²⁵ Podle World Biblical Commentary, Volume 35b, Luke 9:21 – 18:34 (str.771) se tento důraz na sdílení radosti jeví jako utvořen tak, aby primárně povzbuzoval církevní společenství ve víře ve vítězství nad hříchem. Ale Lukášovo hlavní hledisko je primárně zaměřeno na ospravedlnění Ježíšova chování před farizeji a zákoníky a teprve druhotně nabízí ospravedlnění chování církve. Tento důraz na sdílenou radost tedy zapadá do Lukášova hlediska jen obtížně a proto tento rys bude patrně předlukášovský.

přemost'uje tato tři podobenství, totiž v.5-7; v.9; v.23-24, 32²⁶. Sloveso συγχαίρειν (spolu se radovat) implikuje ne jen sdílený pocit radosti, ale také nějaké konkrétní slavení – oslavu.

15,7 Verš je uveden λέγω ὑμῖν (pravím vám), což označuje Ježíšovu řeč a odděluje tato slova od předcházejícího podobenství. Zavádí nás mimo rámec podobenství, které se zaměřuje výhradně na pastýře.

Následně Ježíš vysvětlí důvod a smysl podobenství v návaznosti na úvodní verše (tj. k v.1 a 2): tak jako má pastýř větší radost z ovce, která se ztratila a kterou opět našel, než z ostatních devadesáti devíti ovcí, které se poslušně držely pohromadě ve stádu; stejně tak je tomu i s hříšníky, kteří činí pokání, v nebi se budou více radovat z jednoho kajícího hříšníka než ze všech spravedlivých, kteří se kát nemusí. μετανοια, ας f (**pokání**; změna smýšlení, lítost) - ovlivněné zejména hebrejským תשובה, (kořen רש), což prvotně znamená obrat v objektivní situaci člověka nebo světa, způsobený zásahem Božím, a teprve potom tomu odpovídající obrat v životní cestě člověka; sloveso μετανοειν (změnit smýšlení, pociťovat lítost, obrátit se (v náboženském i mravním smyslu), **činit pokání**). Hříšní lidé jsou odcizení od Boha, jsou proti Bohu, pokud činí pokání, obracejí se od všeho hanebného, zaměřují se k Bohu a na jeho vůli. Výzvy k obrácení/pokání nacházíme u starozákonních proroků, u Jana Křtitele i Ježíše. Starozákonní proroci činili výzvy pro obrácení ve vztahu k Božím soudům zaměřeným na politickou situaci nebo na možnost přírodní pohromy. Pro Jana i Ježíše je naléhavost a absolutnost výzvy určená jejím eschatologickým zaměřením.

Podle World Biblical Commentary²⁷ je tento verš buď verzí Mt 18,13b)²⁸ nebo spíše je přepracován vzhledem k v.10 ve světle tradice, která se odráží v Mt 18,13b). Jednoznačně můžeme říct, že je utvořen tak, aby podobenství o ztracené ovci a o ztraceném penízi tvořili úzkou paralelu.

Místo jazyka „první – poslední“ je zde jazyk ztráty a nalezení, ovšem v tom samém smyslu, co bylo ztraceno, tedy nějakým způsobem poníženo, je opět nalezeno

²⁶ Zde se však stává problematická osoba staršího syna.

²⁷ World Biblical Commentary, Volume 35b, Luke 9:21 – 18:34, (str. 772).

²⁸ ...bude se z ní radovat víc než z těch devadesáti devíti, které nezabloudili.

a dokonce oslaveno, tedy povýšeno. Spojitost se situací v nebi (královstvím Božím) naznačuje Ježíšovo vysvětlení 15,7.

6.3. L 15, 8-10 Podobenství o ztraceném penízi

6.3.1. Překlad textové poznámky:

Překlad:

15,8 Ἡ τίς γυνή δραχμὰς ἔχουσα δέκα ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἄπει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως οὗ εὕρῃ;

^{BKR} Aneb žena některá mající grošů deset, ztratila-li by jeden groš, zdaliž nezažže svíce, a nemete domu, a nehledá pilně, dokudž nenalezne?

^{CEP} Nebo má-li nějaká žena deset stříbrných mincí a ztratí jednu z nich, což nerozsvítí lampu, nevymete dům a nehledá pečlivě, dokud ji nenajde?

Nebo když má žena deset drachem/stříbrných mincí, (a) ztratila by jednu drachmu/minci, zda nerozsvítí lampu a nevymete dům a nehledá pečlivě, dokud ji nenajde?

15,9 καὶ εὐροῦσα συγκαλεῖ τὰς φίλας καὶ γείτονας λέγουσα· συγχαίρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπόλεσα.

^{BKR} A když nalezne, svolá přítelkyně a sousedy, řkuci: Spolu radujte se se mnou, neb jsem našla groš, kterýž jsem byla ztratila.

^{CEP} A když ji nalezne, svolá své přítelkyně a sousedky a řekne: 'Radujte se se mnou, poněvadž jsem našla peníz, který jsem ztratila.'

A když (ji) nalezne, svolá přítelkyně a sousedky, řekne: „Radujte se se mnou, protože jsem našla drachmu/peníz, kterou/který jsem ztratila.“

15,10 οὕτως, λέγω ὑμῖν, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι.

^{BKR} Takť pravím vám, že jest radost před anděly Božími nad jedním hříšníkem pokání činícím.

^{CEP} Pravím vám, právě tak je radost před anděly Božími nad jedním hříšníkem, který činí pokání."

Tak, pravím vám, je radost před anděly Božími nad jedním hříšníkem činícím pokání/, který činí pokání.

Textové poznámky:

v.8 ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν čte jako και ἀπολεσασα μιαν (má ztracenou jednu) D

v.9 συγκαλεῖ čte jako συνκαλεῖται (nechá svolat) A D W atd.

6.3.2. Synopse:

- Toto podobenství se nachází pouze u Lukáše. Lukáš ho asi měl jako součást svého zdroje, z kterého přejal a spojil dohromady všechna tři podobenství této kapitoly.

6.3.3. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

- Jde o další podobenství ze série podobenství, jejichž tématem je nalezení ztraceného, tentokrát jde o nalezení ztracené mince. Velmi úzce navazuje na předchozí podobenství o ztracené ovci, jsou k sobě paralelní. Podobenství o ztraceném penízi je o něco málo kratší, ale to je asi dáno okolnostmi děje podobenství, celý děj se odehrává v domě, není třeba žádné přesuny děje. Posun je zde ale v tom, že předchozí podobenství bylo o relativně bohatém muži, kdežto toto pojednává o relativně chudé ženě a kontrast mezi ztracenou mincí a zbytkem mincí (devět) zde není také tak zřetelný jako kontrast mezi jednou ovci a zbývajícimi devadesáti devíti.
- Při čtení musíme mít na paměti situaci, která je zmíněna ve v.1-2, protože se úzce vztahuje i k tomuto podobenství, je příčinou toho, proč zaznívá také toto podobenství.

Vnitřní struktura:

Místo: podobenství sice také zaznívá cestou do Jeruzaléma, ale děj podobenství se odehrává v domě nějaké ženy

Čas: opět neurčený

Atmosféra: protože toto podobenství zaznívá za stejných okolností jako předchozí podobenství, je atmosféra stejná jako v předchozím podobenství, tedy napjatá (viz. 6.2.3.)

Akteři:

V pozadí: Ježíš (jako vypravěč)

posluchači (celníci, hříšníci, farizeové, zákoníci)

Akteři samotného podobenství: žena, která ztratila minci

mince, která je sice věcí, ale která hraje
v podobenství hlavní roli
přítelkyně a sousedky (jen pasivní role)

- Struktura: je naprosto stejná jako u předchozího podobenství o ztracené ovci 15,4-7
  - v.8 situace: 8a) majetek (deset drachem/mincí)
    - 8b) ztráta části (jedné)
    - 8c) hledání (konkrétnější popis než v 15, 4-7)
  - v.9a) nalezení
  - v.9b) a c) sdílení radosti
  - v.10 Ježíšovo vysvětlení – přirovnání ke kajícímu hříšníkovi

6.3.4. Výklad po verších:

15,8 Tento verš je paralelní k v.4, mají stejnou strukturu: a) sloveso ἔχειν (mít) v příslušném tvaru + počet mincí nebo ovcí; b) sloveso ἀπόλλυμαι (hubit, ničit, ztratit) v příslušném tvaru + jedna z celkového počtu; c) οὐ/οὐχι (v otázkách, kde se předpokládá kladná odpověď: zda ne?) . . . ἕως εὗρη²⁹ (dokud ji nenalezne/nenajde). Vzhledem k okolnostem děje jsou zde určité odlišnosti. Chybí zde úvodní τίς ... ἐξ ὑμῶν (kdo z vás, ve smyslu tohoto podobenství: která žena z vás) z v.4. Lukáš tento obrat vypouští, protože se zde nehodí, Ježíš by jím nemohl příliš oslovit přítomné farizee a zákoníky, zmíněné ve v.2. Místo toho, tento verš uvede ἢ (nebo), čímž naznačuje souvislost s předchozím podobenstvím, „půjde o něco podobného“, „je na stejné úrovni“.

Po ἢ tedy následuje seznámení se situací. Nějaká žena má deset drachem (15,8a)), toto jmění, i když to zde není nikde řečeno, asi představuje všechny její úspory, a ztratí jednu drachmu (15,8b)). Kontrast mezi jednou mincí a zbývajícimi devíti zde není tak zřetelný jako kontrast mezi jednou ovci a zbývajícimi devadesáti devíti v předchozím podobenství. Jedna drachma pro ženu představuje velmi významnou část jejího jmění, naproti tomu pro muže je jedna ovce jen nepatrnou částí jeho velkého majetku, ale přesto udělá vše pro to, aby ji našel.

²⁹ 15,4 ἕως εὗρη αὐτό; 15,8 ἕως οὐ εὗρη.

δραχμή, ἥς f (**drachma**) – stříbrná starověká mince, jejíž hodnota se v průběhu doby měnila; v novozákonním čase byla ekvivalentem k **denáru** (= řecky δραχμή = hrst), což byla římská stříbrná mince, vážil asi 3,9 g, byl ozdoben císařovým obrazem a nadpisem (Mt 22,20-21), denár se dělil na 16 assariů.

Na závěr přichází popis **procedury hledání** (15,8c): ἄπτει λύχνον (rozsvítí světlo), tento fakt je dán tím, že v domě je špatné světlo, v domech totiž bývala malá okna i dveře nebo se již mohlo šerit; καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν (a vymete dům), žena musela mít jistotu, že mince je v domě; καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς (a hledá pečlivě), nevynechá žádný kout domu, snaží se ze všech sil a nepřestane dokud ji nenalezne.

15,9 Začátek tohoto verše καὶ εὐροῦσα (když (ji) nalezne) je paralelní se začátkem v.5, zbytek verše je paralelní s v.6 (viz. výklad v.5 a 6). Ztracená a znovunalezená mince se pro ženu stala důležitější než všechny ostatní mince jejího jmění. Radost ze znovunalezení mince je stejně jako v předchozím podobenství tak velká, že chce toto nalezení sdílet s ostatními a oslavit ho.

15,10 Tento verš je paralelou k v.7, i když se zde vyskytují určité odchylky, jeho význam i funkce v podobenství jsou stejné. V úvodu je opět formulace λέγω ὑμῖν (pravím vám), která odděluje tato slova od předchozího podobenství, jsme již mimo rámec podobenství.

Ježíš opět vysvětlí smysl podobenství: radost ze znovunalezení je přirovnána k radosti nad kajícím hříšníkem. χαρὰ ... ἔσται (bude radost) užitá ve v.7 je pozměněno na γίνεται χαρὰ (je radost), což tedy nemá vliv na význam. Jiné je i určení radosti, místo ve v.7 užitého χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ (radost v nebi), je zde χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ (radost před anděly Božími; ve smyslu: v očích andělů). To je trochu zvláštní formulace, místo obecného určení v nebi, které zahrnuje i Boha, je zde konkrétní určení před anděly, které radost samotného Boha jakoby vylučuje, ale jejich určení τοῦ θεοῦ (Božími) naznačuje jejich náležitost k Bohu, a tak jakoby mohou v tomto případě plnit zástupnou roli.

Hlavní důraz je ale stejně jako v podobenství zaměřen na to, že co bylo ztraceno, je opět nalezeno, tedy na znovunalezení hříšníka, nikoli na jeho pokání jako takové.

Protože se jedná o paralelní podobenství k 15,1-7, objevuje se i zde jazyk ztráty a nalezení ve stejném vztahu k tématu první a poslední. Také zde závěrečný verš ozřejmuje spojitost podobenství a situace před Bohem.

6.4. L 15, 11-32 Podobenství o marnotratném synu

6.4.1. Překlad a textové poznámky:

Překlad:

15,11 Εἶπεν δέ· ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς.

^{BKR} Řekl také Ježíš: Člověk jeden měl dva syny.

^{CEP} Řekl také: "Jeden člověk měl dva syny.

Řekl také: „Jeden člověk měl dva syny.

15,12 καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρὶ· πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. ὁ δὲ διείλεν αὐτοῖς τὸν βίον.

^{BKR} Z nichž mladší řekl otci: Otče, dej mi díl statku, kterýž mně náleží. I rozdělil jim statek.

^{CEP} Ten mladší řekl otci: 'Otče, dej mi díl majetku, který na mne připadá.' On jim rozdělil své jmění.

A řekl mladší z nich otci: „Otče, dej mi část majetku, která/který (mi) náleží.“ A rozdělil jim majetek/životy.

15,13 καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν πάντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως.

^{BKR} A po nemnohých dnech, shromáždív sobě všechno mladší syn, odšel do daleké krajiny, a tam rozmrhal statek svůj, živ jsa prostopášně.

^{CEP} Po nemnoha dnech mladší syn všechno zpeněžil, odešel do daleké země a tam rozmařilým životem svůj majetek rozházel.

A po nemnohých dnech mladší syn všechno shromáždil/sjednotil, odešel do daleké země a tam rozházel své jmění prostopášným životem.

15,14 δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.

^{BKR} A když všechno utratil, stal se hlad veliký v krajině té, a on počal nouzi trpěti.

^{CEP} A když už všechno utratil, nastal v té zemi veliký hlad a on začal mít nouzi.

A když všechno utratil, začal v té zemi silný hlad a on začal mít nedostatek/nouzi.

15,15 καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους,

^{BKR} I všed, přidržel se jednoho měštiny krajině té; a on jej poslal do vsi své, aby pásł vepře.

^{CEP} Šel a uchytil se u jednoho občana té země; ten ho poslal na pole pásť vepře.

A šel, připojil se k jednomu občanu té země. A poslal ho na svá pole pást vepře.

15,16 καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆναι ἐκ τῶν κερατίων ὧν ἦσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ.

^{BKR} I žádal nasytiti břicho své mlátem, kteréž svině jedly, a žádný nedával jemu.

^{CEP} A byl by si chtěl naplnit žaludek slupkami, které žrali vepři, ale ani ty nedostával.

A toužil se nasytit lusky (svatojánského chleba), které jedli vepři, ale nikdo mu nedával.

15,17 εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν ἔφη· πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρὸς μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ ὡδε ἀπόλλυμαι.

^{BKR} On pak přišed sám k sobě, řekl: „Aj, jak mnozí čeledínové u otce mého hojnost mají chleba, a já tuto hladem mru!“

^{CEP} Tu šel do sebe a řekl: „Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem!“

Tak šel do sebe, řekl: „Jak mnoho nádeníků u mého otce má hojnost chleba, a já tu hynu hladem!“

15,18 ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ· πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου,

^{BKR} Vstana, půjdu k otci svému, a díím jemu: Otče, zhřešil jsem proti nebi a před tebou,

^{CEP} Vstanu, půjdu ke svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě.

Vstanu, půjdu k svému otci a řeknu mu: „Otče, zhřešil jsem proti nebi i před tebou.“

15,19 οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου· ποίησόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου.

^{BKR} A již více nejsem hoden slouti syn tvůj. Ale učiň mne jako jednoho z čeledínů svých.

^{CEP} Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků.'

Více nejsem hoden nazývat se tvým synem; učiň mne jako jednoho ze svých nádeníků.“

15,20 καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμῶν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

^{BKR} I vstav, šel k otci svému. A když ještě opodál byl, uzřel jej otec jeho, a milosrdenstvím hnut jsa, přiběhl, padl na šíji jeho, a políbil ho.

^{CEP} I vstal a šel ke svému otci. Když byl ještě daleko, otec ho spatřil a hnut lítostí běžel k němu, objal ho a políbil.

A vstal, šel ke svému otci. A když byl ještě daleko, uviděl ho jeho otec a hnut lítostí, přiběhl a padl kolem jeho krku a políbil ho.

15,21 εἶπεν δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ· πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου.

^{BKR} I řekl jemu syn: Otče, zhřešil jsem proti nebi a před tebou, a již' nejsem hoden slouti syn tvůj.

^{CEP} Syn mu řekl: 'Otče, zhřešil jsem proti nebi i vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem.'

A syn mu řekl: „Otče, zhřešil jsem proti nebi i před tebou, již nejsem hoden nazývat se tvým synem.“

15,22 εἶπεν δὲ ὁ πατήρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας,

^{BKR} I řekl otec služebníkům svým: Přineste roucho to první, a oblectejte jej, a dejte prsten na ruku jeho a obuv na nohy.

^{CEP} Ale otec rozkázal svým služebníkům: 'Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy.

Ale otec řekl svým služebníkům: „Rychle přineste první roucho a oblečte ho, a dejte prsten na jeho ruku a obuv na nohy.

15,23 καὶ φέρετε τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν,

^{BKR} A přivedouce tele tučné, zabijte, a hodujíce, buďme veselí.

^{CEP} Přiveďte vykrmené tele, zabijte je, hodujme a buďme veselí,

A přiveďte vykrmené tele, zabijte, a hodujme, buďme veselí,

15,24 ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὐρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.

^{BKR} Nebo tento syn můj byl umřel, a zase ožil; byl zahynul, a nalezen jest. I počali veselí býti.

^{CEP} protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.' A začali se veselit.

protože tento můj syn byl mrtev a zase ožil, byl ztracen a je nalezen.“ A začali se veselit.

15,25 Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν,

^{BKR} Byl pak syn jeho starší na poli. A jda, když se přibližoval k domu, uslyšel zpívání a hluk veselících se.

^{CEP} Starší syn byl právě na poli. Když se vracel a byl už blízko domu, uslyšel hudbu a tanec.

Jeho starší syn byl na poli. Když přicházel a přiblížil se domu, uslyšel hudbu a sbor/taneční veselí.

15,26 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων ἐπιθυμάμετο τί ἂν εἴη ταῦτα.

^{BKR} I povolav jednoho z služebníků svých, otázal se ho, co by to bylo.

^{CEP} Zavolal si jednoho ze služebníků a ptal se ho, co to má znamenat.

A zavolal jednoho ze služebníků, otázal se, co je to.

15,27 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἦκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν.

^{BKR} A on řekl jemu: Bratr tvůj přišel, i zabil otec tvůj tučné tele, že ho zdravého přijal.

^{CEP} On mu odpověděl: 'Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého.'

On mu řekl: „Tvůj bratr přišel, a tvůj otec zabil vykrmené tele, že ho dostal zpět zdravého.“

15,28 ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν, ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν.

^{BKR} I rozhněval se on, a nechtěl tam vjíti. Otec pak jeho vyšed, prosil ho.

^{CEP} I rozhněval se a nechtěl jít dovnitř. Otec vyšel a domlouval mu.

I rozhněval se a nechtěl vejít. Jeho otec vyšel a prosil ho.

15,29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ·

^{BKR} A on odpověděl, řekl otci: Aj, tolik let sloužím tobě, a nikdy jsem příkázání tvého nepřestoupil, avšak nikdy jsi mi nedal ani kozelce, abych také s přáteli svými vesel pobyl.

^{CEP} Ale on odpověděl: 'Tolik let už ti sloužím a nikdy jsem neporušil žádný tvůj příkaz; a mě jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli.

Ale on odpověděl, řekl svému otci: „Hle, tolik let ti sloužím a nikdy jsem nepřestoupil tvůj příkaz; a nikdy jsi mi nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli.

15,30 ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου οὗτος ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν σιτευτὸν μόσχον.

^{BKR} Ale když syn tvůj tento, kterýž prožral statek tvůj s nevěstkami, přišel, zabils jemu tele tučné.

^{CEP} Ale když přišel tenhle tvůj syn, který s děvkami prohýřil tvé jmění, dal jsi pro něho zabít vykrmené tele.'

Ale když tento tvůj syn, který pohltil tvůj majetek s nevěstkami, přišel, zabil jsi mu vykrmené tele.“

15,31 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἔστιν·

^{BKR} A on řekl mu: Synu, ty vždycky se mnou jsi, a všechny věci mé jsou tvé.

^{CEP} On mu řekl: 'Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé.

On mu řekl: „Synu, ty jsi stále se mnou a všechno mé je tvé.

15,32 εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὐρέθη.

^{BKR} Ale hodovati a radovati se náleželo. Nebo bratr tvůj tento byl umřel, a zase ožil; zahynul byl, a nalezen jest.

^{CEP} Ale máme proč se veselit a radovat, poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.'"

Ale musíme se těšit a radovat se, protože tento tvůj bratr byl mrtev a ožil, a ztratil se a je nalezen.“

Textové poznámky:

v.16 χορτασθῆναι čte jako γεμισαι την κοιλιαν αυτου (naplnit své břicho) A Θ Ψ;

γεμισαι την κοιλιαν αυτου και χορτασθῆναι W

v.21 na konci dodává vsuvku (v.19) ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου ⋈ B D atd.

v.22 ταχυ vypouští A W Θ Ψ atd.

v.24 mezi καὶ a εὐρέθη vsuvka αρι (právně) P75

6.4.2. Synopse:

- I toto podobenství se nachází pouze u Lukáše, stejně jako předchozí dvě podobenství ho Lukáš převzal od svého zvláštního zdroje.

6.4.3. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

- Jde o třetí a poslední podobenství této série podobenství o nalezení ztraceného. Jak jsme již předeslali v úvodním kontextu, toto podobenství již není paralelní s předchozími dvěma, ale i zde se nachází stejné základní motivy jako v předchozích dvou, tj. **motiv ztráty, nalezení ztraceného a sdílení radosti**. Ale ty jsou zde ještě rozšířeny o další motivy (motiv vyznání viny, odpuštění, milosrdenství, hostiny, smrti a života, žárlivosti). I toto musíme číst vzhledem k okolnostem v.1 a 2.

Vnitřní struktura:

Místo: podobenství tak jako předchozí dvě zaznívá někde po cestě do Jeruzaléma;

děj podobenství se odehrává na dvou místech: v otcově domě (většina děje)

a v daleké zemi, kam odešel

mladší (marnotratný) syn

Čas: neurčitý

Atmosféra: stále napjatá jako v předchozích dvou podobenství

Aktéři:

V pozadí: Ježíš (jako vypravěč)

posluchači (celníci, hříšníci, farizeové, zákoníci)

Aktéři podobenství:

Hlavní: Otec

mladší (marnotratný) syn

starší syn

Vedlejší (pasivní): občan daleké země

otcovi služebníci

• Struktura:

• v.11 úvod

• mladší (marnotratný) syn (12-19):

• u otce (12-13b):

v.12a) žádost

v.12b) vyhovění žádosti

v.13a) shromáždění peněz

• v.13b) odchod do cizí země

• v cizí zemi:

útrapy v cizí zemi (13c)-16): v.13c) prohýření majetku

v.14 hlad a nouze

v.15 služba

v.16 hlad

rozhodnutí k návratu (17-19): v.17a) zamyšlení nad sebou

v.17b) vzpomínka

v.18a) rozhodnutí k návratu

v.18b)-19a) vyznání viny

v.19b) pokora – žádost o práci

• návrat k otci (20-24):

v.20a) příchod

v.20b) přivítání – odpuštění

v.21 vyznání viny

otcovy pocty (22-24): v.22 roucho, prsten, obuv

v.23 **hostina – oslava**

v.24 **důvod**

- **starší syn (25-32):**

v.25a) **na poli**

v.25b) **příchod domů**

v.26 **otázka**

v.27 **odpověď**

v.28a) **hněv**

v.28b) **otcova domluva**

v.29-30 **výčitka otci**

v.31-32 **otcovo vysvětlení - důvod**

6.4.4. Výklad po verších:

15,11a) Εἶπεν δέ (řekl také) – podobně jako v.3 nebo počáteční ἦ ve v.8 tato slova uvádí následující příběh. Na rozdíl od v.3, ale stejně jako v.8, již neuvádí, že jde o podobenství, ale čtenář/posluchač to již může tušit v kontextu dvou předchozích podobenství.

15,11b) seznamuje čtenáře/posluchače s hlavními postavami příběhu: otec a dva synové, mladší a starší. Děj podobenství se točí hlavně kolem mladšího syna, ve v.12-24 hraje hlavní roli, pak se ze scény odchází a přichází starší syn (v.25-32). Příběh tedy má dvě části: o mladším (marnotratném) synovi a o starším synovi.

15,12 Verš posluchače seznamuje se **situací**, která nastala mezi mladším synem a jeho otcem. 15,12a) **mladší syn otce požádá**: πᾶτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας (Otče, dej mi část majetku, která (mi) náleží). Jeho žádost je dost troufalá a také neobvyklá. Rodinný majetek byl základem živobytí pro celou rodinu po generace. K vyrovnání s potomky mohlo docházet i za života otce, ale málokdy bylo iniciováno samotnými potomky. Mohla by zde být určitá spojitost s Gn 25,5-6, že by toto jednání přetrvalo jako zvyk v běžné praxi, který by dovoľoval vyrovnání s potomky za života otce s tím, že celý majetek pak po smrti přenechá jednomu obvykle nejstaršímu synu. Podobné dohody o vyrovnání se také nacházejí v řecké a egyptské praxi, to podporuje možnost výskytu v židovském prostředí. Předpokládali bychom ale, že taková dohoda v židovském kontextu se bude řídit nějakým ustanovením, např. určením dvojitého podílu pro prvorozeného syna (Dt 21,17).

Mladší syn jednoznačně jedná proti svému otci, jeho jednání by mělo být viděno jako zavrženíhodné. Ještě není jasné, jaké má syn úmysly, ale je zřejmé, že to není náhlý nápad a že má vše dobře promyšleno, chce se dostat pryč z vlivu svého otce.

15,12b) otec kupodivu směle žádosti svého mladšího syna vyhovuje, ještě neví co má jeho syn „za lubem“, kdyby to věděl možná by mu nevyhověl. Tato dohoda s mladším synem by nevyžadovala žádnou souběžnou dohodu také se starším, ale ze slov: ὁ δὲ διείλεν αὐτοῖς τὸν βίον (a rozdělil jim majetek), je zřejmé, že otec tak učinil i se starším synem. Ale z pozdějšího vývoje příběhu se může zdát, že starší syn nijak neuplatňuje nárok na majetek. To by mohlo znamenat, že zmínka o „rozděleném majetku“ znamená přímé vyrovnání pouze v případě mladšího syna a zatím jen zamýšlené vyrovnání se starším synem někdy později pravděpodobně po smrti otce.

15,13a) μετ' οὗ πολλὰς ἡμέρας (po nemnohých dnech = za pár dnů) - je jedna z oblíbených Lukášových figur (17 užití včetně 21,9; Sk 15; 12,18; 14,28). Tento časový údaj svědčí o tom, že syn již měl vše promyšlené a připravené. Po té, co otec vyhověl jeho žádosti a dal mu část majetku, synovi trvalo jen pár dní, aby vše „shromáždil“, čímž je nejspíše míněno zpeněžil. V textu sice není jasně řečeno, že by majetek prodal nebo jiným způsobem zpeněžil, ale tato možnost je logičtější vzhledem k jeho následnému odchodu do daleké země (15,13b)) a také v kontextu v.14. εἰς χώραν μακρὰν (do daleké země) je užito také v 19,12.

15,13c) v daleké zemi však žil zhýralým životem a všechno své jmění utratil (je zde užitá sloveso διασκορπίζειν (rozsypat; rozptýlit; rozházet)). Zde již není žádný časový údaj, nevíme, jak dlouho mu jeho majetek vystačil. Slovo ἄσωτως (prostopášně) je příbuzné se slovem ἄσωτία, ας f (prostopášnost, původně „nezachranitelnost“) užitého v Př 28,7, kde je spojené se zneuctěním otce.

Posluchači se tedy krok po kroku objasňuje ohavnost synova jednání: **žádost o dědictví – shromáždění (zpeněžení) – utrácení.**

15,14 V ději se posouváme o kousek dál. Na začátku verše je ještě jednou zopakováno, že všechno utratil, jak jsme se dozvěděli již v předchozím verši. K vyjádření této skutečnosti je však použito jiné sloveso než ve v.13 διαπαντα (vydat; proplytvat (peněžní prostředky); utratit).

Aby byla situace mladšího, teď ho již můžeme nazývat marnotratným, syna ještě vyhocena, nejen že je sám v cizí zemi beze všech prostředků, k tomu ještě v té zemi vypukne veliký hlad. Spojení „veliký hlad“ se nachází také u Lukáše v 4,25 a ve Sk 11,28, ovšem s adjektivem μεγαλας, μεγαλη, μεγα, zde je však užito adjektivum ισχυρός, ά, όν (silný, prudký, mocný). Hlad se ani marnotratníkovi nevyhne, je proti hladu bezmocný, i on má hlad i on trpí nouzí.

15,15 Marnotratník je okolnostmi donucen podniknout ochranná opatření proti nastalé situaci, tj. hladu a nouzi, a proto vzal službu u jednoho občana té daleké země, připojil se k němu. Marnotratník vzal podřadnou práci, stal se pasákem vepřů, ve svém postavení klesl, je na tom mnohem hůř než na tom byl na začátku, kdy byl u svého otce, kterého sice možná musel poslouchat, ale nikdy nemusel konat tak podřadné práce jako nyní. Již spojení s cizincem se pro židy mohlo zdát kompromitující, natož spojení s vepři, kteří byli v židovském prostředí pokládáni za nečistá zvířata (srv. Lev 11,7³⁰; Dt 14,8³¹). V druhé části verše je náhlá změna subjektu: καί έπεμψεν αυτόν (a poslal (míněno ten občan) ho).

15,16 Ale ani ve službě se marnotratníkova situace nezlepšila, stále měl nedostatek a trpěl hladem, došel tak daleko, že toužil po jídle prasat, to je nečistých zvířat, které pásli. Ale ani toho se mu nedostávalo. Podle World Biblical Commentary³² κεράτιον, ou n (rohovník; svatojánský chléb), jehož lusky jedli vepři, zde asi není totožný se svatojánským chlebem, jehož plody jsou jedlé a mají sladkou dužinu, ale spíše se jedná o jeho planou odrůdu, která má plody mnohem menší a hořké. Marnotratník si sáhl na samé dno.

15,17 I když je marnotratníkova situace beznadějná, on se nevzdává a snaží se ji vyřešit. Obrat εις εαυτον δε ελθων (šel do sebe) je známý i z mimobiblické řečtiny jako ustálený obrat pro hloubání ve vlastní mysli. Marnotratník si sám pro sebe

---

³⁰ vepře, který sice má rozdělená kopyta tak, že jsou úplně rozpolcená, ale nepřezvykuje; bude pro vás nečistý.

³¹ Ani vepře; má sice kopyta rozdělená, ale nepřezvykuje; bude pro vás nečistý. Jejich maso nesmíte jíst, jejich zdechliny se nedotknete.

³² Word Biblical Commentary, Volume 35b, Luke 9:21 – 18:34 (str. 783)

položí řečnickou otázku, na kterou si v následujících verších odpoví tím, co učiní. Ve svém hloubání si vzpomene na domov, v návaznosti na jeho pozici jako podřadného služebníka mu vyvstane představa otcových nádeníků, jak proti němu žijí v relativním blahobytu. A v jejich postavení jako μίσθιοι, plurál od μίσθιος, ου m (nádeník) marnotratník asi také vidí více lidského rozměru a důstojnosti než ve svém podřadném až otrockém postavení. Tento kontrast mezi vlastní situací a představou „blahobytu“ nádeníků jeho otce ho vede k dalšímu jednání, které pro něho představuje určité řešení.

15,18a) Marnotratník se rozhoduje k návratu domů, ke svému otci. Je si vědom svého provinění, a proto chce před otcem přiznat svou vinu (15,18b)): *πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου* (otče, zhřešil jsem proti nebi i před tebou), činí tak v naději, že se otec smiluje a pomůže mu. Ve vyznání viny se marnotratník uchyluje opět k oslovení „otče“, stejně jako v počáteční žádosti. Vyznání hříchu proti Bohu a člověku se vyskytuje i na jiných místech (srv. Ex 10,16³³). Synova lítost, ač vyvstala z jeho beznadějně situace a touhy po jejím zlepšení, je upřímná a opravdová. Zmínka o „nebi“ odkazuje k Bohu a tento odkaz naznačuje, že nemůžeme jednoduše identifikovat otce, vystupujícího v tomto příběhu, s Bohem, i když v.7 a 10, z předchozích podobenství, by této možnosti naopak příhrávaly. Díky spojitosti s předchozími dvěma podobenstvími, konkrétně s výše jmenovanými v.7 a 10, má synova lítost nad svými hříchy, tedy pokání, větší váhu než by tomu bylo, kdyby podobenství stálo samostatně.

15,19a) Pokračuje marnotratníkovy vyznání viny, dále mluví o nehodnosti nazývat se otcovým synem. A na konec chce otce opět požádat, aby se nad ním otec slitoval a dal mu místo nádeníka (15,19b)). Na jedné straně si je syn vědom, že svým jednáním „přestřelil“, je si jist, že již v rodině nemá žádnou budoucnost, ale na druhé straně věří, že se otec smiluje a vyhoví jeho žádosti.

15,20 To co si marnotratník plánoval ve v.18-19, nyní bere konkrétní podobu v jeho jednání ve v.20-21. Tak jak plánoval ve v.18a), tak také učinil ve v.20a): *καὶ ἀναστὰς*

---

³³ Faraó rychle povolal Mojžíše a Árona. Řekl jim: "Zhřešil jsem proti Hospodinu, vašemu Bohu, i proti vám.

ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ (a vstal, šel ke svému otci). Opakování sloves³⁴ tento čin zdůrazňuje.

V.20b) na rozdíl od marnotratníkových plánů se situace mění, stane se něco s čím nepočítal. Ἐτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος (když byl ještě daleko) - toto určení synovi polohy těsně předchází onomu nečekanému zvratu; syn byl ještě dost daleko otcovu domu, ještě nedošel do cíle, k otci; ale zároveň byl dostatečně blízko, aby otec mohl zaregistrovat přicházející postavu a poznat v ní svého mladšího syna. ἔσπλαγχνίσθη³⁵ od σπλαγχνίζεσθαι (slitovat se) znamená tedy hnut lítostí, hnut soucitem, stejné slovo Lukáš užívá v 7,13 (Ježíš nad naimskou vdovou) a v 10,33 (Samařan nad polomrtvým mužem). Když tedy otec uviděl syna, kterého předtím ztratil a dlouho ho neviděl, pocítil lítost, neohlížel se na svou důstojnost a bez váhání mu vyběhl naproti. **Syn a otec si jdou vstříc.** Oba se zasloužili o to, aby se mohli setkat, oba vyvinuli určitou iniciativu. Syn tím, že se rozhodl přiblížit k domovu tak, že ho otec mohl spatřit, a otec tím, že když ho spatřil, vyšel mu naproti.

Když se setkali, otec syna přivítal: *padl mu kolem krku a políbil ho*. Tímto svým jednáním dal otec jasně najevo, že synovi odpustil a opět ho **přijal**, nebylo třeba žádných slov. Otcovo jednání je obdobné jako některá usmíření ve Starém zákoně (Gn 33,4³⁶ Jákob a Ezau; Gn 46,29³⁷ Josef a Jákob; 2Sam 14,33³⁸ David a Abšalóm). S takovou situací marnotratník vůbec nepočítal, nemohl v to ani doufat, otcův vstřícový krok mu musel vyrazit dech.

15,21 I když by se po předchozí scéně setkání s otcem mohl marnotratník připravenému vyznání své viny vyhnout, nečiní tak. Má potřebu sdělit otci vyznání, tak jak si to naplánoval ve v.18b-19. Poslední část v.19b) ale vypouští, v tuto chvíli, kdy ho otec přijal opět jako svého syna, by nebylo vhodné mu říci: „*učíš mne jako*

---

³⁴ V.18 (ἀναστὰς od ἀνίσταται; πορεύσομαι od πορεύεσθαι) a v. 20 (ἀναστὰς od ἀνίσταται; ἦλθεν od ἔρχεσθαι), druhá slovesa v pořadí jsou sice odlišná, ale v podstatě vyjadřují totéž, jít, přiblížit se k otci.

³⁵ Indikativ aoristu pasiva, 3.osoba plurálu, doslovně znamená byl slitován.

³⁶ Ezau se k němu rozběhl a objal ho, padl mu kolem krku a políbil ho; oba zaplakali..

³⁷ Josef dal zapřáhnout do vozu a vyjel svému otci Izraelovi vstříc do Gošenu. Když se setkali, padl mu kolem krku a na jeho šíji se rozplakal.

³⁸ Jóab předstoupil před krále a oznámil mu to a král dal Abšalóma zavolat. Ten před krále předstoupil a klaněl se před králem tváří až k zemi. I políbil král Abšalóma.

jednoho ze svých nádeníků“. Za prvé by tato věta ponížila otcovo vstřícné jednání a také to marnotratník již nemá zapotřebí, když je přijat opět jako syn.

15,22 V.22-24 ještě rozvíjejí otcovo vstřícné jednání ve v.20b). Otcova radost z návratu syna je tak veliká, že mu neváhá prokázat další **pocty**: nechá mu obléci roucho, navléci prsten a about obuv.

στολήν τὴν πρώτην (první roucho) – znamená nejlepší roucho, slavnostní roucho; může se jednat o nejlepší roucho z vlastního otcova šatníku nebo možná o synovo dřívější oblečení, které zde zanechal.

δακτύλιος, ου m (prsten) – asi se nejedná o pečetní prsten otce, který by syna učinil jeho zplnomocněncem, prsten je však znakem váženosti. V Gn 41,42, kde farao ustanovuje Josefa správcem Egypta, je stejný postup (roucho, prsten).

ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας (obuv na nohy) – tento akt posluchači/čtenáři připomíná marnotratníkovu tíživou situaci v daleké zemi a jeho cestu zpět.

15,23 V tomto verši otec pokračuje ve stejném duchu jako ve v.22 a na synovu počest nechá zabít vykrmené tele a uspořádá hostinu-oslavu jeho návratu. τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν (vykrmené tele) – ve větších palestinských hospodářstvích bylo zvykem vykrmovat tele pro slavnostní příležitosti. Pro otce právě taková příležitost nastala, vrátil se mu „ztracený“ syn. Porážka na počest hosta srv. Gn 18,7-8. Výzva k veselí je sdílením radosti, stejným sdílením radosti jako tomu je ve v.6 a 9.

15,24 Otec oznamuje důvod pořádání oslavy, důvod proč se s ním ostatní mají sdílet radost. Opět se zde objevuje motiv **ztráty** a **nalezení**, stejně jako ve v.6 a 9, jemuž předchází obrazné přirovnání ke smrti a návratu k životu. Smrt a návrat k životu by v Pavlově kontextu mohly znamenat křest, ale ne u Lukáše. Tento symbolický jazyk je primárně spojen s otcovou „ztrátou“ a „nalezením“ syna, teprve sekundárně se synovým životem v cizině, kde si sáhl až na samé dno, protože zde mluví otec, který o synových peripetiích „neví“, i když by mohl mít tušení podle synova stavu. V tomto verši hned se začátkem oslavy, která byla uspořádána na počest jeho návratu domů, mizí ze scény mladší (marnotratný) syn.

15,25 Teprve teď přichází na scénu starší syn, který byl jen letmo zmíněn ve v.11 a 12 a o kterém od té doby nebyla zmínka, ve zbytku podobenství (v.25-32) hraje hlavní roli on. Ale i když je mladší (marnotratný) syn již mimo scénu, přímo nevystupuje, stejně se o něm stále mluví. V každé části vystupuje vždy jeden syn a otec, synové si navzájem nijak do svých částí nevstupují. Celá scéna setkání a odpuštění se odehrála za nepřítomnosti staršího syna, on nic neví.

ἐν ἄγρῳ (na poli) – tato zmínka naznačuje postavení rodiny, členové rodiny tedy byli aktivně zapojeni do práce; z této zmínky ale není zřejmé, zda se jednalo o manuální práci jako nádeník nebo zda nad nádeníky syn vykonával pouze dohled.

Slavností, kterou končí část příběhu o marnotratném synovi, tedy spíše linoucími zvuky s ní spojenými začíná část o starším synovi. Neví, co se děje, nebyl pozván. συμφωνία, ας f – etymologicky toto slovo znamená sladění zvuků, je užíváno pro hudbu obecně, ale také pro kapelu nebo orchestr nebo i pro hudební nástroj, který vydává více zvuků najednou jako například dudy. χορός, οὐ m – toto slovo znamená tanec, taneční rej (tedy taneční veselí) nebo také sbor (ve smyslu pěvecký sbor); logičtější je překládat sbor, slyšel hudbu a zpěv, nemůžeme ale vyloučit možnost, že slyšel tanec nebo taneční rej hostů, kteří se veselili, docela dobře to vyjadřuje kralická verze „hluk veselících“.

15,26 Jak jsme již řekli, starší syn nic neví, vše se odehrávalo za jeho nepřítomnosti, ale je zvědavý a chce vědět, co se děje. Mohl by, i když nebyl pozván, přijít přímo na slavnost, protože se koná u něho doma, a tam vše zjistit. Mohl by se zeptat přímo otce, který očividně slavnost pořádá. Ale on zavolá jednoho služebníka a tajně na něm vyzvídá, co se děje.

15,27 Služebník staršímu synovi sděluje, co se stalo, shrnuje události v.20-24, vybírá jen to nejdůležitější: bratrův příchod – zabití telete + důvod. Ze služebnickových slov: „otec zabil vykrmené tele, že ho (mladšího syna) dostal zpět zdravého“ se zabití telete trochu jeví jako oběť díky, tj. oběť pokojná, kterou člověk vyjadřoval svůj vlastní dík nebo zvláštní přání, ale nic jiného z textu tomu nenasvědčuje.

15,28a) Synovou reakcí je hněv, v tuto chvíli není zřejmé, zda se zlobí na bratra kvůli jeho návratu nebo kvůli otcovu jednání, vysvětlení přichází až v následujících

v.29-30. V tuto chvíli je projevem jeho hněvu pouze odmítnutí účasti na oslavě. Jinak svůj hněv nijak neprojevuje, sám o sobě nejde za otcem, aby mu něco vyčítal. Je zde určitá podobnost mezi hněvem staršího syna a odchodem mladšího syna, oba se obracejí zády k otci.

15,28b) Když se otec dověděl, že se jeho starší syn zlobí a že se nechce účastnit oslavy, vyšel za ním ven a prosil ho, aby přišel na oslavu; touží po tom, aby se i jeho starší syn radoval z návratu svého bratra, aby rodina byla opět pohromadě. Otec opět vychází vstříc svému synu podobně jako ve v.20b), zde ale není zmínka o tom, že by také starší syn šel vstříc otci, že by stál o setkání s ním.

15,29 Starší syn reaguje na otcovy prosby výčitkami, je otázkou, zda by na tyto výčitky došlo, kdyby za ním otec nepřišel, zda by šel za otcem sám. Teprve zde jsou uvedeny důvody, proč se syn zlobí, nezlobí se na bratra, ale kvůli jednání svého otce. Okázalá slavnost pro marnotratného bratra, přiměla staršího, aby se ohlédl zpět na svůj život, který byl jen služba a odpírání, ale bez uznání. Nejdříve otci dá výčet svých zásluh: δουλεύω σοι (sloužím ti), οὐδέποτε ἐντολήν σου παρήλθον (nikdy jsem nepřestoupil tvůj příkaz); a po té mu vyčte, že nikdy jeho zásluhy neuznal: καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον (a ty jsi mi nedal ani kůzle). To je ten důvod, proč ho rozhněvala oslava na počest návratu jeho bratra; zasloužil by si otcovo uznání za své služby a poslušnost, ale nikdy se mu ho nedostalo; a když se vrátil marnotratný bratr, otec mu činí velkolepé pocty, i když si to ničím nezasloužil, „jen se z nouze vrátil domů“. Sloveso δουλεύειν doslovně znamená otročit, ve smyslu být otrokem nebo jednat jako otrok, sloužit, poslouchat, je zde užito, aby vynikl kontrast mezi službou staršího syna pro otce a službou, kterou vykonával marnotratný syn v cizině (v.15 užívá sloveso κολλᾶν (spojit)), kde nikdy nebyl v postavení otroka. Jako uznání své služby a poslušnosti starší syn nežádal vykrmené tele, ani žádné velkolepé oslavy, ale pouze kůzle a povesezení s přáteli. Z úhlu pohledu staršího syna otec marnotratného bratra neučinil jemu rovným, ale nadřazeným.

15,30 V tomto verši ještě pokračuje synova výčitka otci. Jako protiklad ke svému počínání, kterému se věnoval v předchozím verši, zde zmiňuje počínání marnotratného bratra, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον (který pohltil tvůj majetek), popsané ve v.13. Označením ὁ υἱός σου οὗτος (tento tvůj syn) se starší syn jakoby

zříkal svého bratra, distancuje se od něho. Pro majetek užívá slovo βίος (způsob života, živobytí, majetek) stejně jak tomu je ve v.12, kde je majetek rozdělen, raději než οὐσία (jmění, statek) užitá ve v.13. Na rozdíl od v.13 je zde nová informace, že utratil majetek s nevěstkami, asi konkretizuje „prostopášný život“ z v.13. Marnotratníkovu počínání však vedlo na rozdíl od počínání staršího syna k poctám a povýšení. Ve starověké světě přistupovali k tématu povýšení (pocty) a ponížení s větší vážností než dnes.

15,31 Tento a další verš je otcovou reakcí. I když syn k otci mluví v hněvivém tónu a sype na něho jen výčitky, otec k němu mluví laskavě. Synovy námitky nevyvrací ani nezpochybňuje, má pochopení pro to, že se cítí ošizen ve srovnání s jeho bratrem. Oslovuje ho τέκνον, v doslovném smyslu znamená dítě, v rozšířeném znamená i potomek, tedy syn, dcera, proto překládáme „synu“; tímto oslovením a následnými slovy mu ukazuje, že jeho místo a postavení v rodině se nezměnilo. Slova σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ (jsi stále se mnou) jsou protikladem marnotratného syna, který odešel – ztraceného syna, který byl nyní nalezen. Ze stejného důvodu jako ve v.4 a 8 nyní staršímu synovi nebyla věnována pozornost. Asi v reakci na synovu zmínku o majetku, se o něm zmiňuje i otec, πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν (všechno mé je tvé), i když se syn ve svých výčitkách o majetek neobává, již mu byl přidělen podíl ve v.12.

15,32 Nyní se otec snaží staršímu synovi vysvětlit, proč by také on měl sdílet radost z návratu svého bratra, jakoby obnovuje svou prosbu, aby i on vstoupil na onu oslavu. Otec opakuje odůvodnění radosti ve v.24, pouze s drobnou obměnou, opět užívá obrazu smrti a návratu k životu, ztráty a nalezení. Sloveso χαίρειν (radovat se) může odkazovat ke sdílení radosti ve v.6-7 a 9-10. Stejně jako starší syn užívá i otec označení οὗτος (tento), ale ve spojení s ὁ ἀδελφός σου (tvůj bratr), čímž jakoby naléhá na bratrský vztah, jestliže se marnotratný syn vrátil ke svému otci, znamená to, že se vrátil také ke své rodině, tedy i ke svému bratru.

I v tomto podobenství je hlavní motiv ztráty a nalezení, zde je však rozvinut ještě o další motivy, mezi nimiž se mimo jiné objevuje i motiv povýšení a ponížení. V průběhu podobenství se proměňuje postavení jednotlivých postav: na začátku je pro svou dobrotu synem ponížen otec a naopak syn je povýšen tím, že je vyhověno jeho

žádosti (v.12-13a)); po té je mladší syn ponížěn (hlad, služba, pasení prasat, lítost nad svým jednáním,v.13a)-19); při návratu je syn opět povýšen (otec mu běží naproti, pocty: šaty, prsten, obuv, tele, hostina, v.20-24); starší syn se cítí být oslavou svého bratra zase ponížěn (za své služby, v tom vidí své zásluhy, zde bychom mohli vidět náznak povýšení, v.28-30).

Spojitost situace v podobenství se situací u Boha je naznačena pouze verši 7 a 10 z předchozích podobenství.

7. L 22, 24-30 Spor o přední postavení

7.1. Překlad a textové poznámky:

Překlad:

22,24 Εγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων.

^{BKR} Stal se pak i svár mezi nimi, kdo by z nich zdál se býti větší.

^{CEP} Vznikl mezi nimi spor, kdo z nich je asi největší.

I zrodil se mezi nimi spor, kdo z nich se zdá být největší.

22,25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· οἱ βασιλεῖς τῶν ἔθνων κυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἔξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται.

^{BKR} On pak řekl jim: Králové národů panují nad nimi, a kteříž moc mají nad nimi, dobrodincové slovou.

^{CEP} Řekl jim: "Králové panují nad národy, a ti, kdo jsou u moci, dávají si říkat dobrodinci.

On jim řekl: „Králové národů panují nad nimi a ti, kteří mají moc nad nimi, nazývají se dobrodinci.

22,26 ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν.

^{BKR} Ale vy ne tak. Nýbrž kdož větší jest mezi vámi, budiž jako nejmenší, a kdož vůdce jest, budiž jako sloužící.

^{CEP} Avšak vy ne tak: Kdo je mezi vámi největší, buď jako poslední, a kdo je v čele, buď jako ten, který slouží.

Ale vy ne tak. Ale kdo je největší mezi vámi, bude jako nejmladší a kdo je vůdce/ten, který vede, bude jako ten, který slouží.

22,27 τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν.

^{BKR} Nebo kdo větší jest, ten-li, kterýž sedí, čili ten, kterýž slouží? Zdali ne ten, kterýž sedí? Ale já mezi vámi jsem jako ten, kterýž slouží.

^{CEP} Neboť kdo je větší: ten, kdo sedí za stolem, či ten, kdo obsluhuje? Zdali ne ten, kdo sedí za stolem? Ale já jsem mezi vámi jako ten, který slouží.

Neboť kdo je větší, ten, který stoluje nebo ten, který slouží ? Zda ne ten, který stoluje? Ale já jsem mezi vámi jako ten, který slouží.

22,28 ὑμεῖς δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου.

^{BKR} Vy pak jste ti, kteříž jste v mých pokušeních se mnou zůstali.

^{CEP} A vy jste ti, kdo se mnou v mých zkouškách vytrvali.

A vy jste ti, kteří vytrvali se mnou v mých zkouškách.

22,29 κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν,

^{BKR} A jáť vám způsobuji, jakož mi způsobil Otec můj, království,

^{CEP} Já vám uděluji království, jako je můj Otec udělil mně,

A já vám ustanovuji, jako ustanovil můj Otec mně, království,

22,30 ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθήσεσθε ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς κρίνοντες τοῦ Ἰσραήλ.

^{BKR} Abyste jedli a pili za stolem mým v království mém, a seděli na stolicích, soudíce dvanáctero pokolení Izraelské.

^{CEP} abyste v mém království jedli a pili u mého stolu; usednete na trůnech a budete soudit dvanáct pokolení Izraele."

Abyste jedli a pili u mého stolu v mém království a usednete na trůny, budete soudit dvanáct pokolení Izraele."

Textové poznámky:

v.26 ὁ νεώτερος čte jako νεώτερος P75; μικροτερος D

v.27 δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἶμι čte jako γὰρ ἐν μεσῳ υμων ηλθον ουχ ως ο ἀακειμέος αλλ (neboť přišel jsem mezi vás ne jako ten, který stoluje, ale) D

v.29 za ὑμῖα vsuvka διαθηκην (smlouvu) A Θ 579 atd.

βασιλείαν čte jako διαθηκην 579

v.30 před θρόνων vsuvka δωδεκα (dvanáct) ⚡ D atd.

7.2. Kontext:

- Perikopa Spor o přední postavení se nachází již v části evangelia v Jeruzalémě (19,28-24,54). Ježíš již dorazil na místo, ke kterému směřoval v předchozí části,

už je na dosah to, proč sem přišel a na co už upozorňoval v předchozí části³⁹. Lukáš zde opět následuje Markovu osnovu, na kterou navázal v 18,15 (Mk 10,13): k.19 Vjezd do Jeruzaléma a vyčištění chrámu; k.20 spory; k.21 dar vdovy, synoptická apokalypsa; k.22-24 pašije; a současně užívá i nezávislý pramen, díky němuž se v textu objevují drobné odchylky a který částečně užil i zde.

- Je to jediný text v této části, který se zabývá naším tématem. 22.kapitolou, jejíž je tato perikopa součástí, začíná pašijní příběh, neodvratně se přiblížilo to, co předpověděl, utrpení a smrt. K.22 se ale zatím věnuje přípravám, loučení a části Ježíšova procesu:

(Lukáš z Markovy struktury vynechává pomazání v Betanii)

Jidášova úmluva – zajímavá je Lukášova poznámka, že do Jidáše vstoupil satan,
kterou má jako jediný ze synoptiků

Příprava velikonoční večeře

Ustanovení večeře Páně (dvojí kalich)

Označení zrádce

Spor o přední postavení

Rozhovor cestou do Getsemane (+ rozhovor o dvou mečích)

Modlitba v Getsemane

Zatčení

Petrovo zapření

Ježíš před radou

- Spor o přední postavení stojí ve středu této kapitoly, zaznívá po večeři Páně a označení zrádce, jakoby navazuje na hádku učedníků, který z nich je onen Ježíšem označený zrádce. Spor o to, kdo je z nich je nejhorší přeroste ve spor, kdo z nich je nejlepší. V řazení perikop Označení zrádce a Spor o přední postavení za sebou se zrcadlí 9,43-45 a 9,46-48. Po tomto sporu se Ježíš s učedníky odeberou do Getsemane, cestou zaznívá předpověď Petrova zapření a rozhovor o dvou mečích, kde je Ježíš posléze zatčen, začíná proces.

7.3. Synopse:

---

³⁹ Tři předpovědi utrpení.

- V.24-27 mají paralelu u Marka (Mk 10,41-45) i u Matouše (Mt 20,24-28; 23,11). Ale ani u jednoho nejsou tato slova začleněna do pašijního příběhu a spojena s poslední večeří, v tom je Lukáš originální. Marek i Matouš shodně tato slova zařazují k žádosti Zebedeovců o místa po Ježíšově pravici a levici. Markův a Matoušův text jsou až na určité odchylky v paralelních verších Mk 10,42 a Mt 20,25 shodné. Lukášův text se mírně odlišuje, nejpatrnější je to ve v.27. V.27 nemá žádnou paralelu ani u jednoho. Marek i Matouš na konci shodně uvádějí verš o Synu člověka (Mk 10,45; Mt 20,28): „Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život za mnohé“. Určitou obdobu, ale ne přímo paralelu, můžeme v Lukášově textu vidět ve v.27b), kde označení Syn člověka není, ale Ježíš zde mluví sám o sobě.
- V.28-30 mají částečnou paralelu v Mt 19,28⁴⁰: 28a) Syn člověka (nejde přímo o paralelu, ale určitou podobnost můžeme vidět v Lk 22,29b); 28b) následování učedníků (také nejde přímo o paralelu, ale o určitou obdobu Lk 22,28); 28c) odměna = trůny a soudcovská funkce (paralela Lk 22,30b))

7.4. Forma a vnitřní struktura:

Forma:

- V názvu perikopy je sice uvedeno, že se jedná o spor mezi učedníky, o tom je ale zmínka pouze v počátečním verši, který tak slouží jako nadpis (22,24); celý zbyvajících text je Ježíšova řeč k učedníkům, mezi kterými spor vznikl a na který Ježíš reaguje. Nejprve je to rada/příkaz učedníkům (22,25-27), a po té zaslíbení Království božího a vláda v něm (22,28-30).

Vnitřní struktura:

Místo: v Jeruzalémě; s největší pravděpodobností ještě u stolu poslední večeře ve večeřadle, tedy v domě nějakého hospodáře, můžeme tak soudit pouze z předchozích veršů o označení zrádce, kdy jsou ještě u stolu; ale s jistotou to tvrdit

---

⁴⁰ Ježíš jim řekl: "Amen, pravím vám, až se Syn člověka při obnovení všeho posadí na trůn své slávy, tehdy i vy, kteří jste mě následovali, usednete na dvanáct trůnů a budete soudit dvanáct pokolení Izraele.

nemůžeme, protože ani v následující perikopě Lukáš neuvádí žádné bližší určení místa, to můžeme určit pouze z paralel synoptických evangelií

Čas: pesach; večer prvního dne svátku nekvašených chlebů, 14. Nisanu; pesach – slaven týden od 14. do 21. Nisanu (první jarní měsíc)

Atmosféra: napjatá, jak v užším kontextu, učedníci se zrovna mezi sebou hádali, tak v širším, večere, při které se Ježíš s učedníky loučil a pak ještě označil zrádce, neodvratně se přiblížilo to, co jim Ježíš oznamoval již před tím⁴¹

Akteři: Ježíš a učedníci (dvanáct apoštolů)

- **Struktura:**

v.24a) **situace – spor** 24b) **předmět sporu** (= nadpis)

Ježíšova reakce (25-30):

- **O vyvýšení a ponížení (25-27):**

v.25 **obraz světa:** 25a) **panovníci/poddaní**

25b) **moc = velikost**

v.26 **rada/příkaz učedníkům:** 26a) **největší = nejmladší/nejmenší**

26b) **vládnoucí = sloužící**

v.27 **důvod:** 27a) **řečnická otázka: stolující/sloužící**

27b) **řečnická otázka: stolující**

27c) **Ježíšovo ale: Ježíš = sloužící**

- **Zaslíbení vlády (vyvýšení) (28-30):**

v.28 **obraz učedníků na zemi** (učedníci s Ježíšem)

v.29 **odměna = království (Boží):** 29a) **Ježíš učedníkům**

29b) **Otec (Bůh) Ježíši**

v.30 **obraz učedníků v Božím království:** 30a) **hostina**

30b) **trůny a**

soudcovská funkce

7.5. Výklad po verších:

22,24 Úvodní verš nám představuje **situaci**, pouze uvádí čtenáře do tématu, kterým se Ježíš bude v následujících verších (v.25-30) zabývat: 22,24a) **situace - φιλοεικία**

⁴¹ Tři předpovědi utrpení a nové ohlášení cesty s jejím účelem v 13,33.

ἐν αὐτοῖς (spor mezi nimi (učedníky, míněno dvanáct apoštolů, což vyplývá z 22,14)) a 22,24b) specifikace sporu τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων (kdo z nich je největší). Je to situace, která mezi učedníky mohla reálně vzniknout. Průběh sporu, ani co k němu vedlo, ale již není nijak specifikováno. Je málo pravděpodobné, že, ač stojí za sebou, by hledání zrádce z v.23 mělo přímo vliv na vyvolání tohoto sporu mezi dvanácti, ale vyloučit to nelze. Právě tím, jak shrnuje hlavní téma, o co Ježíšovy půjde, ho můžeme pokládat, jak jsme již řekli výše, za jakýsi nadpis.

μείζων - komparativ adjektiva od μέγας, μεγάλη, μέγα (veliký) překládáme jako superlativ „největší“⁴², tento překlad však zakrývá fakt, že stejné slovo je užito i ve v.26 a 27.

Je zde určité napětí mezi jednáním učedníků a Ježíšem doporučeným jednáním.

Téma sporu je společné s již vykládaným sporem o prvenství, druhá část v.24 se v podstatě shoduje s druhou částí 9,46⁴³.

22,25 Ježíš reaguje na spor, začíná jeho řeč, její první část o vyvýšení a ponížení (v.25-27). Učedníkům vytýká jejich chování, činí to nepřimo, svým vlastním způsobem. Nejprve užívá **obraz světa**: národům vládnou jejich králové, vládnou pevnou rukou, uplatňují nad svými národy moc a nechávají se nazývat εὐεργέται od εὐεργέτης, ου m (dobrodinec) – titul vyjadřující úctu, který byl v helénistickém světě užíván pro panovníky, římské císaře a bohy. Tedy platí, že mocní jsou ještě vyvyšováni, ve smyslu prokazování úcty, čím mocnější tím větší.

V podstatě stejnou strukturu verše nacházíme v Mk 10,42 (Mt 19,25), ale užívá jiná slova.

22,26 Příkaz-rada učedníkům: vy se takto nechovejte, pro vás tento „řád“ neplatí, s vámi je to jinak: 26a) ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος (kdo je největší mezi vámi, bude jako nejmladší); μείζων je opět komparativ ve významu superlativu, v kontextu v.25 největší znamená nejmocnější, ten, kdo uplatňuje moc; ὁ νεώτερος komparativ od νέος, α, ου (mladý, nový), komparativ se členem může znamenat i mladý člověk, mladík, v protikladu k největšímu, v kontextu v.25

⁴² V novozákonní řečtině je časté, že komparativ významově nahrazuje superlativ.

⁴³ 22,24 ... τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων; 9,46 ... τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν.

znamená ten, který nemá moc ve smyslu společenského postavení; 26b) ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν (kdo je vůdce, bude jako ten, který slouží); pro oba protiklady je užito slovesného participia, což klade větší důraz na jejich činnost; ὁ ἡγούμενος participium (se členem) od ἡγεῖσθαι (vést) může být přeloženo jak vůdce, vladař, což trochu tento důraz zastiňuje, nebo ten, který vede, což v překladu působí poněkud neobratně. V každé části proti sobě stojí dva protiklady, části jsou k sobě paralelní, říkají v podstatě totéž, ale jinými slovy: velcí - mocní budou poníženi. Obsah v.26 je protikladem obsahu v.25. Ježíšův příkaz – rada je určitým varováním, čemu se mají učedníci vyhýbat: nikdo z nich se nemá vyvyšovat nad ostatní (v kontextu v.24).

Opět je zde stejná struktura s Mk 9,43-44 (Mt 20,26-27), s tím rozdílem, že Lukáš zde pracuje s faktem (kdo je největší; vůdce), ale Marek pouze s možností (kdo se chce stát velkým; prvním). Marek užívá trochu odlišné protiklady, které vyznívají, hlavně v druhém případě, poněkud tvrději: velký – služebník; první – otrok.

22,27 K odůvodnění svého příkazu – rady Ježíš užívá obrazu služby u stolu⁴⁴, což je příznačné, protože s největší pravděpodobností právě sedí u stolu při poslední večeři, nejprve pokládá dvě řečnické otázky (v.27a) a b)). Na začátku stojí již zmiňované μείζω, zde již ve významu větší. Opět se zde objevuje protiklad: ὁ ἀνακείμενος (ten, který **stoluje**, stolující) – ὁ διακονῶν (ten, který **slouží**), a opět jsou to slovesná participia jako v předchozím verši, je zde užita terminologie v.26b). Tyto řečnické otázky jakoby vyžadují odpověď od každého učedníka zvlášť (sám pro sebe, protože Ježíš jim nedá prostor) a mají ověřit, zda Ježíšova slova pochopili. Ježíš ale hned na to odpovídá sám (v.27c)), dává odpověď na základě vlastního příkladu: ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι ὡς ὁ διακονῶν (já jsem mezi vámi jako **ten, který slouží**). Tato Ježíšova role je trochu v rozporu s rolí, kterou v době své řeči zaujímá u stolu, předsedajícího. Učedníci by měli Ježíše následovat, měli by se mezi sebou chovat stejně tak, jak se Ježíš choval ἐν μέσῳ ὑμῶν, nikoli tak jak naznačuje v.24, měli by usilovat stát se sloužícími, nikoli těmi, kteří mají největší moc. V první části Ježíšovy řeči je tedy důraz jasně položen na ponížení.

22,28 Druhá část Ježíšovy řeči se týká zaslíbení pro učedníky (v.28-30), ale Ježíš zde jazyk vyvýšení - ponížení úplně neopouští.

⁴⁴ V eschatologické perspektivě je stejný obraz použit v Lk 12,37.

Počáteční slova ὑμεῖς δέ (a vy) odkazují zpět k v.24, oslovení jsou ti, mezi kterými předtím vznikl spor a které Ježíš v předcházejících verších napomínal. Oni to jsou, kteří mu zůstali věrní, kteří s ním vytrvali v jeho zkouškách. Zmínka o věrnosti zase odkazuje k v.26 a 27 „jako ten, který slouží“ . Pojem vytrvalosti je důležitý v celkovém rámci Lukášova evangelia, v pašijním příběhu jím Lukáš zmírňuje Markův důraz na opuštění Ježíše všemi učedníky (srv. Mk14,27, 50; Lk 22,50). ἐν τοῖς πειρασμοῖς od πειρασμός, οὗ m znamená jak zkouška, tak pokušení, svod (v singuláru v 4,13; 8,13; 11,3; 22,40,46 ve významu pokušení), zde je lepší překládat zkoušky; shrnuje všechny protivenství a ústrky, kterými Ježíš prošel. V kontextu následujícího verše může v.28 znít jako určitá zásluha (důvod), která vedla k zaslíbení. Ale naopak v kontextu předcházejících v.25-27 zní jako ono ponížení, které se v následujících verších změnilo ve vyvýšení.

22,29 Je to vlastní zaslíbení učedníkům, v kontextu v.28 vyznívá jako odměna, neboli vyvýšení učedníků: 29a) καὶ γὰρ διατίθεμαι ὑμῖν (βασιλείαν) (a já vám ustanovuji království). V druhé části verše Ježíš užívá příkladu Božího jednání, které následuje (podobně jako ve v.30b) užívá příkladu vlastního jednání, které mají následovat učedníci): καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν (jako ustanovil můj Otec mně království). Části jsou k sobě paralelní, tak jak činí Bůh Ježíši, činí Ježíš svým učedníkům. Ježíš o Bohu mluví jako o „svém Otci“ (srv.10,22⁴⁵). Sloveso διατίθεσθαι znamená ustanovit, určit (zejména ustanovit v závěti); ale v tomto verši je lépe brát ho v obecnějším významu, i vzhledem k jeho užití ve spojení s Bohem (jako podmětem). βασιλείαν - je předmět, který se vztahuje k oběma částem; v tomto verši ještě není blíže specifikováno, ještě není úplně zřejmé, co se tím myslí, to vyplývá až z následujícího verše, jde o královskou vládu, panování v království (míněno je Boží království, i když to není přímo řečeno ani zde, ani ve v.30). Zajímavé je srovnání s 12,32⁴⁶, kde se o království mluví spíše jako o vlastnictví, než o činnosti.

---

⁴⁵ Všechno je mi dáno od mého Otce; a nikdo neví, kdo je Syn, než Otec, ani kdo je otec, než Syn a ten, komu by to Syn chtěl zjevit.“

⁴⁶ Nebijte se, malé stádce, neboť vašemu Otci se zalíbilo dát vám království.

22,30 Zde je tedy blíže určeno ono království, které Ježíš ustanovuje učedníkům. Slůvko ἵνα (aby) zde nevyjadřuje přímo účel, ale má zde spíše vysvětlující funkci. Nejprve je užit **obraz hostiny**: „*abyste jedli a pili u mého stolu v mém království*“ , ve v.27 je užit obraz služby u stolu, koresponduje s večeří (22,14-20), po které právě jsou, a tak uvádí do spojitosti poslední večeří a eschatologickou hostinou v království Božím. Lukáš rád páruje jídlo a pití (5,33; 7,33,34; 10,7; 12,9). Po něm následuje **obraz vlády (vyvýšení)**: „*usednete na trůny, budete soudit dvanáct pokolení Izraele*“. „Usednutí na trůn“ koresponduje s „ustavením království“ ve v.29, ale soudcovská funkce je trochu překvapením. Toto spojení vlády a soudcovské funkce patrně souvisí se soudcovskou funkcí starozákonních králů (2Sam 15,1-6; 1Kr 3,16-28). Soudcovská funkce je ustanovena nad dvanácti kmeny Izraele a je předpokládáno také dvanáct soudců, tedy dvanáct trůnů, jejich počet však Lukáš neuvádí. Je však jasné, že zaslíbení je určené Dvanácti, ke kterým mluví. Na rozdíl od Lukáše Mt 19,28 c), který je paralelou v.30b), počet trůnů (dvanáct) uvádí; z celkového kontextu verše pak vyplývá, že Dvanáct bude mít funkci „(soudních) poradců“ pro nejvyššího soudce.

Zde opět motiv ponížení – povýšení zaznívá ve spojitosti se sporem (o přední postavení). V první části Ježíš mluví přímo v termínech ponížení – povýšení (největší – nejmenší; vládce sluha). V druhé části je tento motiv trochu zastíněn jazykem zaslíbení království Božího učedníkům. Přesto zde tyto motivy můžeme vidět, vytrvání ve zkouškách jako ponížení a vláda v království Božím jako vyvýšení.

8. Závěr

V Lukášově evangeliu se téma prvních a posledních, respektive všechna terminologie s ním nějak spojená, objevuje ve významu: poslední budou první a první budou poslední. Z vykládaných textů je zřejmé, že přímo spojení výrazů první a poslední se příliš často nevyskytuje, pouze jednou (Lk 13,30). Lukáš užívá spíše jazyka povýšení – ponížení, ale stále ve stejném tónu. Užívá buď přímo výrazů povýšení – ponížení nebo spojení jiných protikladných výrazů s podobným smyslem (nejmenší – veliký; ztracený – nalezený; největší – nejmladší; vůdce – sluha). Všechny texty vyznívají ve stejném tónu: **povýšení ponížených**, popřípadě v opačném směru **ponížení povýšených**.

8.1. Spojující body

Všechny vykládané perikopy mají společné to, že se nějakým způsobem více či méně týkají království Božího (spasení, vstupu do království Božího, hostiny v království Božím), většinou jde o to, že ono povýšení dojde naplnění právě až v království Božím. V každé perikopě je nejdříve uvedena situace, která vnáší téma perikopy (spor mezi učedníky – povýšení (9,46), otázka po spasení – povýšení (13,23), zájem o přední místa - povýšení (14,7), celníci a hříšníci v Ježíšově blízkosti a reptání farizeů a zákoníků - ponížení (15,1-2)), na které Ježíš v následujících verších reaguje a výchozí situaci vyvrátí opakem. Ježíš ve většině případů používá ve své reakci k vysvětlení podobenství, pouze dvakrát je jeho reakce jiná, jednou je to názorný příklad s poučením a jednou rada se zaslíbením.

Skoro všechny perikopy se nachází v centrální části evangelia na cestě do Jeruzaléma, jsou zde seskupeny velmi blízko sebe (k.13; k.14; k.15) a všechny mají formu podobenství. Pouze první a poslední text se nachází mimo rámec této cesty a oba se zabývají stejným tématem, kdo je největší. To svědčí o tom, že Lukáš s tématem ponížení a povýšení systematicky pracoval a že pro něho zaujímalo v Ježíšově učení podstatné místo.

8.2. Tématické okruhy textů

Texty můžeme tématicky rozdělit do tří skupin:

- **Spory o prvenství** (Lk 9,46-50; 22,24-30)
- **Podobenství s tématem hostiny v království Božím** (Lk 13,22-30; 14,7-14; 14,15-24)
- **Podobenství s tématem ztracené – nalezené** (Lk 15,1-7; 8-10; 11-32)
- **Spory o prvenství:** Jedná se o dva samostatné texty, které zaznívají na různých místech evangelia, které však spolu tématicky souvisí. Téma sporu „kdo je největší mezi učedníky“ se opakuje, k čemuž Lukáš musel mít nějaký důvod, o kterém však nevíme, minimálně je tím téma zdůrazněno. Dalo by říci, že tyto dva spory jakoby v evangeliu rámuje téma povýšení – ponížení; první z nich spor o

prvenství zaznívá těsně před prvním oznámení cesty do Jeruzaléma, následně po dvou předpovědích utrpení; druhý o přední postavení až v cíli cesty, kdy se evangelium již začíná chýlit ke konci; tedy před prvním sporem zaznívá předpověď utrpení, která se naplňuje po druhém sporu. Dalo by se tedy také říci, že v celku evangelia též rámuji Ježíšovu cestu za utrpením (včetně pobytu v Jeruzalémě, před jeho zatčením). Následná Ježíšova slova se již liší, ale její **poučení** je stejné, i když v obráceném pořadí: *Kdo je tedy nejmenší mezi vámi všemi, ten je veliký* (9,48b)), ponížení vede k povýšení; ... *kdo je největší mezi vámi, bude jako nejmladší a kdo je vůdce/ten, který vede, bude jako ten, který slouží* (22,26), povyšování vede k ponížení. Druhý spor, tedy spíše Ježíšova reakce na spor je, kromě poučení, rozvinuta o zaslíbení učedníkům, zde se naopak ponížení mění v povýšení. V obou případech se situace vyvýšení vztahuje k budoucnosti, v druhém sporu je jasné, že konkrétně ke království Božímu, v prvním sporu však tato skutečnost úplně zřejmá není.

- **Podobenství s tématem hostiny v království Božím:** Konkrétně se jedná o tři podobenství, společné mají pouze téma, tj. hostina v království Božím (mimo téma povýšení – ponížení), výsledek, tj. povýšení ponížených, a stavbu: nahození tématu (otázka, situace, výrok) Ježíšova reakce v podobenství. Jinak jednotlivé děje podobenství si podobné nejsou. I když dvě z nich na sebe dokonce těsně dějově navazují (O hostinách a podobenství o hostině), třetí podobenství (O nepravých učednících) s nimi souvisí jen tématicky, ale i ono je umístěno v evangeliu v jejich blízkosti, jak jsme řekli již výše. Právě v perikopě o nepravých učednících se nachází onen jediný výrok s výrazy: první a poslední (13,30).
- **Podobenství s tématem ztracené - nalezené:** Tato podobenství tvoří trochu nezávislý okruh. Na rozdíl od předchozího okruhu tato podobenství spolu úzce souvisejí, a to nejen tématicky. Lukáš je uspořádal do jedné samostatné kapitoly (k.15), protože viděl potřebu podobenství číst v návaznosti na sebe a protože jejich téma ztráty a nalezení je postupně rozvíjeno. První dvě podobenství (o ztracené ovci a o ztraceném penízi) jsou dokonce paralelní, jejich děj je totožný, pouze okolnosti se liší, objevují se naprosto stejné motivy, poslední podobenství (o marnotratném synu) je rozvinutější, objevují se zde základní motivy totožné s předchozími podobenstvími, ale ty ještě rozvíjí o nové motivy (viz. K. 6.4.). V jejich hlavním motivu **ztráta – radost z nalezení – sdílení radosti= oslava** se

odráží, nejvýrazněji je to však vidět v podobenství o marnotratném synu, téma ponížení – povýšení; ztracení jako ono ponížení a radost z nalezení ve spojení se sdílením radosti jako ono povýšení.

8.3. Vývoj tématu

V celkovém rámci textů tak, jak jsme ho určili výše, je základní téma (první - poslední) postupně rozvíjeno a rozšiřováno různými obrazy a obměnou původních výrazů:

- 9,48b) nejmenší – veliký (základní téma)
- 13,30a) poslední – první ; 13,30b) první – poslední (základní téma)
- 14, 8-9 přední místo – poslední místo ; 14, 10 poslední místo – přední místo (obraz)
- 14,11a) ponížení – povýšení ; 14,11b) povýšení – ponížení (nové výrazy)
- 14,13-14 nezištný čin – eschatologická odměna (obraz)
- 14,18-23 odmítnutí – přijetí pozvání (obraz)
- 15,4-6 ztráta – nalezení (obraz)
- 15,8-9 ztráta – nalezení (obraz)
- 15,13-23 ztráta – nalezení (obraz): 15,18–20 vyznání viny – odpuštění (obraz);
- 15,22-24 pocty: oděv, prsten, obuv, tele, hostina 15,24 smrt – život (nové výrazy)
- 22,26 největší – nejmladší ; vůdce – služebník (nové výrazy)
- 22,28-30 vytrvání – království (vláda) (obraz)

Lukáš tedy zpočátku téma jen natukne, použije ho jednoduše ve výroku, který dál nerozvíjí a nevysvětluje. Oba výroky jsou však spojeny s předcházejícími verši (spor o prvenství, příklad malého dítěte; otázka spasení, podobenství o království Božím, obraz vyvržených mimo království a hostiny v něm), dokonce jsou jakoby rozuzlením popsané situace, jejich obsah je vždy určitým překvapením, zvratem ve vývoji, vnáší nové téma. Výrok má vždy smysl: povýšení nepatrného (9,48b) nejmenší je veliký; 13,30a) poslední budou první); přičemž druhý z výroků je ještě rozvinut o protikladnou část (13,30b) první budou poslední).

Dále Lukáš s tématem pracuje tak, že ho postupně posunuje a rozvíjí, a to pomocí různých obrazů a nových výrazů. Tyto obrazy původní výroky rozvíjí tak, že názorně ukazují, co všechno jimi bylo myšleno: 14, 8-10 obraz svatební hostiny, konkrétně

předních a posledních míst u stolu; 14,12-14 obraz hostiny (nejdříve pro společensky lépe postavené, potom pro společensky nízko postavené) a odměny (nyní; v budoucnu); 4,16-18 a 21-23 obraz pozvání na hostinu, odmítnutí a přijetí (na hostině jsou nakonec přítomni lidé společensky nízko postavení); k. 15 obrazy ztráty (ovce, mince, syn) a radosti z nalezení ztraceného (oslava = vyvýšení nad ostatní ovce, mince, bratra), v podobenství o marnotratném synu je to ještě několik dalších obrazů: vyznání vin a odpuštění, pocty: oděv, prsten, obuv, tele, hostina a v neposlední řadě také výrazy: smrt a život; 22,28-30 obraz vlády, tentokrát však v království Božím, vládě předchází věrnost Ježíšovi v jeho pozemských zkouškách. Jednotlivé výroky (14,11; 22,26), ve smyslu poslední budou první nebo první budou poslední, jsou s obrazy, které jim předcházejí, případně které následují, úzce spojeny: 14,11 výrok shrnující předcházející obraz stolování (14,8-10), původní termíny⁴⁷ rozšiřuje o nový rozměr: povýšení – ponížení (ponížení – povýšení); 22,26 obměňuje výrazy na největší – nejmladší; vůdce – služebník; téma je pro názornost dvakrát zopakováno s použitím různých výrazů, smysl zůstává stále stejný; výroku předchází obraz vlády ve světě a na rozdíl od počátečních výroků je dále rozvinut, a to ztotožněním Ježíše se služebníkem.

Na začátku se objevuje téma povýšení ponížených (9,48b); 13,30) a v tomto tónu se dále vyvíjí skoro až do konce, kde se tón obrátí na ponížení povýšených (22,26). Téma povýšení ponížených ale od počátku naznačuje i onen opačný vývoj, tedy ponížení povýšených, nejprve je to ve výroku (10,30), po té v příkladu předsednutí na poslední místo (14,8-9) a v následném shrnujícím výroku (14,11), částečně ho můžeme vidět i v onom odmítnutí pozvání na hostinu (14,18-20) nebo zastínění staršího syna z jeho pohledu (15,29-30). Po ponížení povýšených (22,26) se na konci téma opět obrací a vrací se povýšení ponížených v království Božím (22,28-30).

Z následujících závěrů je tedy názorně vidět, že Lukáš téma pečlivě zpracoval. Pracoval jak na jeho postupném vývoji tématu v jednotlivých perikopách, tak na seskupení a umístění materiálu tak, aby tvořil celek a stál v centrální části evangelia, kdy už je jasné, co se blíží, kdy už Ježíš mluví otevřeně o posledních věcech.

⁴⁷ Nejmenší – veliký; první poslední.

Bibliografie:

AUNE, David E.. *The Westminster Dictionary of New Testament, Early Christian Literature, Rhetoric*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003. 595 s. ISBN 0-664-21917-9.

Bible: *Písmo svaté starého a nového zákona*. Ekumenický překlad. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1979. 978 s.

Biblií svatá aneb všechna svatá písmena Starého i Nového zákona. Praha: Biblická společnost britická a zahraniční, 1933. 270 s.

BROWN, Colin. *The New International Dictionary of New Testament Theology*. Volume 2. Exeter, Devon: The Paternoster Press, 1986. 994 s. ISBN 0-85364-426-8.

CROSSAN, John Dominic. *In Parables: The Challenge of the Historical Jesus*. 1.vyd. San Francisco: Harpers and Row Publishers, 1973. 141 s. ISBN 0-06-061609-1.

GOWAN, Donald E. *The Westminster Theological Wordbook of the Bible*. 1.vyd. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003. 551 s. ISBN 0-664-22394-X

HOFFMANN, Paul; HIEKE, Thomas; BAIER, Ulrich. *Synoptic Concordance*. Volume 2 E-I. Berlin: Walter de Gruyter, 2000. 957 s. ISBN 3-11-016617-8.

HOFFMANN, Paul; HIEKE, Thomas; BAIER, Ulrich. *Synoptic Concordance*. Volume 4 II-Ω. Berlin: Walter de Gruyter, 2000. 1066 s. ISBN 3-11-016619-4.

MARSHALL, I. Howard. *The New International Greek Testament Commentary. The Gospel of Luke*. 2.vyd. Michigan: Paternoster Press, William B.Eerdmans Publishing Company, 1998. 928 s. ISBN 0-85364-195-1.

MOESSNER, David P.; HAYS, Richard B. *Lord of the Banquet: The Literary and Theological Significance of the Lucan Travel Narrative*. Harrisburg, Pennsylvania: Trinity Press International, 1989. 372 s. ISBN 1-56338-242-3.

MÜLLER, Paul Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 3*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 175 s. ISBN 80-7192-261-7.

NESTLE, Ervin; ALAND, Kurt. *Novum Testamentum Graece et Latine*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1984. 776 s. ISBN 3-438-05401-9.

NOLLAND, John. *Word Biblical Commentary. Volume 35b L 9,21-18,34*. Dallas (Texas): Word Books, 1993. 458-896 s. ISBN 0-8499-0254-1.

NOLLAND, John. *Word Biblical Commentary. Volume 35c L 18,35-24,53*. Dallas (Texas): Word Books, 1993. 898-1293 s. ISBN 0-8499-1072-2.

- NOVOTNÝ, Adolf. Biblický slovník. Díl 1. A-R. 2.vyd. Praha: Kalich, 1956. 818 s.
- NOVOTNÝ, Adolf. Biblický slovník. Díl 2. Ř-Ž. 2.vyd. Praha: Kalich, 1956. 819-1404 s.
- Nový biblický slovník. Přel. A. Koželuhová; H. Nezbedová aj., 1.vyd.. Praha: Návrat Domů, 1996. 1243 s. ISBN 80-85495-65-1.
- PLUMMER, Alfred. Critical and Exegetical Commentery on the Gospel According to S.Luke. 1.vyd. Edimburgh: T a T Clark, 1989. 590 s.
- POKORNÝ, Petr. Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993. 333 s. ISBN 80-7021-052-4.
- SOUČEK, Josef B. Řecko-český slovník k Novému zákonu. 3.vyd. Praha: Kalich, 1987. 374 s.
- ŽILKA, František. Začátky a základy křesťanského náboženství. Část 5. Výklad Nového zákona. Díl 1. Podobenství Ježíšova: překlad a výklad. Praha: Kalich, 1930. 352 s.

